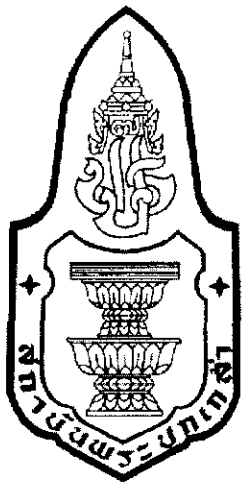
ห้องสมุดสถาบันพระปกเกล้า

เอกสารวิชาการส่วนบุคคล

เรื่อง

บทบาทของทนายความ ในการปฏิรูปการเมืองการปกครอง

นายวันชัย สอนศิริ

นักศึกษาสถาบันพระปกเกล้า รุ่นที่ 4

พ.ศ. 2543

(ลิขสิทธิ์ของสถาบันพระปกเกล้า)

เอกสารวิชาการส่วนบุคคลเรื่อง บทบาทของทนายความในการปฏิรูปการเมืองการปกครอง

ของ นายวันชัย สอนศิริ

อาจารย์ที่ปรึกษา ศาสตราจารย์ ดร.บวรศักดิ์ อุวรรณโณ

ได้รับการอนุมัติจากคณะกรรมการวิชาการสถาบันพระปกเกล้า ให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาในหลักสูตร การเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย สำหรับนักบริหารระดับสูง

.....

(รองศาสตราจารย์นรนิติ เศรษฐบุตร)

ประธานกรรมการวิชาการสถาบันพระปกเกล้า

คำนำ

บทความทางวิชาการฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาหลักสูตร "การเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยสำหรับนักบริหารชั้นสูง" สถาบันพระปกเกล้า ซึ่งข้าพเจ้าได้รับการคัดเลือกให้เข้าศึกษาในหลักสูตรดังกล่าว เป็นรุ่นที่ 4 นับเป็นเกียรติอย่างสูงสำหรับข้าพเจ้าที่มีโอกาสได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของสถาบันแห่งนี้

เนื่องจากข้าพเจ้าประกอบวิชาชีพทนายความ ดังนั้นจึงได้เลือกทำบทความทางวิชาการ เรื่อง "บทบาทของทนายค่วามในการปฏิรูปการเมือง" เพื่อท่านผู้อ่านจะได้ทำความรู้จักกับทนายความและองค์กรของทนายความคือสภาทนายความได้ดีขึ้น และจะได้ทราบว่าผู้ประกอบวิชาชีพทนายความทั่วประเทศเกือบสี่หมื่นคนมีบทบาทอย่างไรบ้างในการปฏิรูปการเมืองการปกครอง ทั้งส่วนที่อยู่ในอำนาจรัฐและนอกอำนาจรัฐ ทำให้มองเห็นถึงศักยภาพของทนายความที่จะสามารถเป็นพลังสำคัญในการปฏิรูปการเมืองการปกครองต่อไปในอนาคต

บทความนี้หากมีข้อผิดพลาดหรือบกพร่องประการใด ผู้เขียนขอน้อมรับไว้ทั้งสิ้น และหวังว่าบทความนี้คงจะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านหรือผู้ที่สนใจในบทบาทของทนายความบ้างตามสมควร

วันชัย สอนศิริ

5 / 02 / 44

สารบัญ

หน้า

บทนำ.....1

วิชาชีพทนายความ.....3

ทนายความ.....3

ความเป็นมา.....4

สภาทนายความ.....10

วัตถุประสงค์ของสภาทนายความ.....10

อำนาจหน้าที่ของสภาทนายความ.....13

คณะกรรมการสภาทนายความ.....13

คุณสมบัติของทนายความ.....13

การควบคุมมารยาททนายความ.....14

การพิจารณาคดีมารยาท.....15

สวัสดิการของทนาย.....15

การช่วยเหลือประชาชนทางกฎหมาย.....16

สำนักฝึกอบรมวิชาทนายความ.....16

กิจกรรมระหว่างประเทศ.....16

โครงสร้างการบริหารสภาทนายความ.....18

การปฏิรูปการเมืองการปกครอง.....20

การปฏิรูปการเมืองการปกครองคืออะไร.....20

ความมีประสิทธิภาพทางการเมืองจะเกิดขึ้นได้อย่างไร.....21

องค์ประกอบของการปฏิรูปการเมือง.....22

แนวทางในการปฏิรูปการเมือง.....23

ความก้าวหน้าในการปฏิรูปการเมืองการปกครอง.....27

บทบาทของทนายความในอำนาจรัฐ.....30
อำนาจนิติบัญญัติ.....30
บทบาททนายความกับสภาผู้แทนราษฎร.....30
บทบาททนายความกับวุฒิสภา.....31
บทบาททนายความกับสภาร่างรัฐธรรมนูญ.....33
อำนาจบริหาร.....34
อำนาจตุลาการ.....34
กฎหมายรัฐธรรมนูญ.....34
ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา.....36

บทบาทของทนายความนอกอำนาจรัฐ.....39
บทบาทในการให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายแก่ประชาชน.....39
บทบาทในการผดุงความยุติธรรมให้แก่ประชาชน สังคม และประเทศชาติ....42
บทบาทในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน.....44
บทบาทในการเป็นที่ปรึกษาและให้ความคิดเห็นทางด้าน...
.....กฎหมายให้แก่องค์กรต่าง ๆ.....47
บทบาทในการตรวจสอบการเลือกตั้ง.....48

บทสรุป.....55

บรรณานุกรม.....59

ภาคผนวก.....61

บทนำ

ประเทศไทยมีการพัฒนาการเมืองการปกครองมาโดยตลอด โดยเริ่มมาตั้งแต่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ในปี พ.ศ.2475 มีกฎหมายรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศฉบับแรกเมื่อวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2475 และต่อมาได้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญอีกหลายฉบับซึ่งแต่ละฉบับมีความเป็นประชาธิปไตยมากบ้างน้อยบ้างตามสถานการณ์การเมืองในขณะนั้น ๆ จนกระทั่งมาถึงยุคปัจจุบันที่เราเรียกกันว่ายุคปฏิรูปการเมืองการปกครองที่ประชาชนต้องการให้การเมืองการปกครองของเรามีความสุจริต สะอาด โปร่งใส และมีประสิทธิภาพ จึงได้มีการจัดทำรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ คือ รัฐธรรมนูญแห่งประเทศไทย ฉบับ พุทธศักราช 2540 ขึ้น เป็นรัฐธรรมนูญฉบับที่ 16 ของประเทศ ถือว่าเป็นรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน และมีการยอมรับกันว่ามีความเป็นประชาธิปไตยมากที่สุดเท่าที่ประเทศไทยเคยมีมา ทั้งนี้เนื่องจากรัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้ถูกร่างขึ้นมาโดยสภาร่างรัฐธรรมนูญ ที่ประกอบไปด้วยสมาชิกที่มาจากการเลือกตั้งบุคคลจากสาขาวิชาชีพต่าง ๆ โดยรัฐสภา และมีการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนโดยการทำประชาพิจารณ์ และต่อมาได้มีการออกกฎหมายตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญอีกหลายฉบับ เช่น ในปี พ.ศ.2541 มีการออกกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ 3 ฉบับ คือ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง ในปี พ.ศ.2542 มีการออกพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนของการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และพระราชบัญญัติสิทธิมนุษยชน

การเมืองการปกครองกับกฎหมายเป็นเรื่องที่แยกออกจากกันไม่ได้ เพราะกฎหมายเป็นเครื่องมือในการบริหารประเทศ ดังนั้นไม่ว่าประเทศจะมีการเมืองการ

ปกครองจะเป็นระบอบใดหรือมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร ก็ย่อมที่จะต้องมีการออกกฎหมายมารองรับเพื่อบังคับใช้กับประชาชนเสมอ

ทนายความ เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถทางด้านกฎหมาย ดังนั้นจึงมักเข้าไปมีบทบาทในการเมืองการปกครองของประเทศเสมอ ไม่ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรทั้งในบทบาทส่วนตัวและสภาทนายความ บทบาทของทนายความในการปฏิรูปการเมืองและการปกครองมีทั้งในและนอกอำนาจรัฐ ในอำนาจรัฐ ได้แก่ อำนาจนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการ ส่วนนอกอำนาจรัฐ ได้แก่ การให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายแก่ประชาชน การผดุงความยุติธรรมให้แก่ประชาชน สังคม และประเทศชาติ การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน การเป็นที่ปรึกษาและให้ความคิดเห็นด้านกฎหมายให้องค์กรต่าง ๆ และการตรวจสอบการเลือกตั้ง

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อชี้ให้เห็นว่า ผู้ประกอบวิชาชีพทนายความมีบทบาทในการปฏิรูปการเมืองการปกครองของไทยที่ผ่านมาอย่างไรบ้าง และสามารถเป็นพลังสำคัญในการปฏิรูปการเมืองการปกครองในอนาคตได้อย่างไร ทั้งในแง่ของส่วนบุคคลและองค์กรคือสภาทนายความ

บทความนี้แบ่งออกเป็นสี่ส่วนด้วยกันคือ ส่วนแรกจะกล่าวถึงวิชาชีพทนายความ เพื่อเป็นความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับทนายความและองค์กรของทนายความ ส่วนที่สองจะกล่าวถึงการปฏิรูปการเมืองการปกครอง เพื่อทราบถึงวัตถุประสงค์และแนวทางในการปฏิรูปการเมืองการปกครองของประเทศไทย และความก้าวหน้าในการปฏิรูปการเมืองการปกครอง ส่วนที่สามจะกล่าวถึงบทบาทของทนายความในการปฏิรูปการเมืองการปกครองในอำนาจรัฐ และส่วนสุดท้ายจะกล่าวถึงบทบาทของทนายความในการปฏิรูปการเมืองการปกครองนอกอำนาจรัฐ ซึ่งในส่วนที่สามและส่วนสุดท้าย ผู้เขียนจะได้ชี้ให้เห็นว่าทนายความเข้าไปมีบทบาทอย่างไรบ้าง ทั้งในส่วนบุคคลหรือในรูปขององค์กรคือสภาทนายความ

วิชาชีพทนายความ

ทนายความ

กฎหมาย เป็นเครื่องมือในการปกครองบ้านเมือง การเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยประชาชนทุกคนต้องอยู่ภายใต้กฎหมาย รัฐมีหน้าที่ดูแลให้เกิดความเป็นธรรมขึ้นในสังคม ศาลยุติธรรมต้องเป็นกลาง และมีอิสระเพียงพอที่จะปกป้องคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนที่ถูกละเมิด และเป็นที่พึ่งของประชาชนได้อย่างแท้จริง ในการดำเนินกระบวนพิจารณาคดีในศาลสิ่งที่จะขาดเสียไม่ได้ก็คือ "ทนายความ" ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรอบรู้ด้านกฎหมายเข้ามาช่วยเหลือ ว่าความให้แก่คู่ความ

เมื่อประชาชนอยู่ภายใต้กฎหมาย ต้องเกี่ยวข้องปฏิบัติตามกฎหมายหรือถูกบังคับตามกฎหมาย จึงมักต้องพึ่งพานักกฎหมายในโอกาสต่าง ๆ อยู่เนือง ๆ และผู้ที่ใกล้ชิดประชาชนมากที่สุดมากที่สุดคือทนายความ

ทนายความ ถือได้ว่าเป็นวิชาชีพทางกฎหมายที่มีความสำคัญอย่างหนึ่งในกระบวนการยุติธรรม นอกเหนือไปจากหน่วยงานของ ศาล อัยการ ตำรวจ และราชทัณฑ์ ถ้าปราศจากทนายความแล้วย่อมนำมาซึ่งความยุ่งยากต่าง ๆ นานา ในการว่าต่าง แก้ต่าง ค้นหาพยานหลักฐานต่าง ๆ เพื่อนำข้อเท็จจริงมาประกอบการพิสูจน์ความจริงในการดำเนินคดีเพื่อให้แต่ละฝ่ายได้รับความยุติธรรมและชอบด้วยกฎหมาย[1]

วิชาชีพทนายความเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ที่ยากที่จะเรียนได้จากตำรา ความเป็นเอกลักษณ์ของทนายความมักจะหล่อหลอมมาจากประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่มาตลอดระยะเวลาอันยาวนาน และนับเป็นอีกวิชาชีพหนึ่งในกระบวน

---

[1] พิเชษฐ อึงไพเราะ. "ทนายความ" วารสารสภาทนายความ. ปีที่ 2 ฉบับที่ 9 กุมภาพันธ์ 2534. หน้า 36

ยุติธรรมของประเทศที่มีคุณลักษณะเฉพาะตัว ซึ่งได้สร้างความเชื่อถือผลงานทำให้กระบวนการยุติธรรมของประเทศสามารถดำเนินไปได้อย่างมีระบบและครบวงจร[2]

ความเป็นมา

วิชาชีพทนายความของไทย ได้เริ่มมาตั้งแต่สมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 แห่งกรุงศรีอยุธยา (พระเจ้าอู่ทอง) ในสมัยนั้นได้มีการบัญญัติกฎหมายพระอัยการลักษณะรับฟ้องขึ้นในปี พ.ศ.1899 ให้มีทนายว่าต่างและแก้ต่างได้ ถ้าเปรียบก็จะเทียบเท่ากับเป็นทนายโจทก์และทนายจำเลยเช่นในปัจจุบันนี้[3]

ในช่วงนั้นการเป็นทนายความว่าต่างแก้ต่าง คงเป็นแต่เพียงที่คอยทำหน้าที่ในการแต่งหรือเรียบเรียงข้อความ อันเป็นหนังสือ เช่น คำฟ้อง คำให้การ คำร้อง และคำแถลง เท่านั้น ยังไม่ได้ให้ทนายความเข้าทำหน้าที่ซักค้าน ถามติงพยานในการพิจารณาคดีเลย เหมือนกับว่าทนายความในสมัยนั้นทำหน้าที่อยู่หลังฉาก

ต่อมาได้มีการบัญญัติกฎหมายในลักษณะต่าง ๆ ขึ้นมาใช้อีก โดยในการดำเนินคดีอาจตั้งทนายความ แต่การที่จะแต่งตั้งทนายความก็กำหนดให้สิทธิเฉพาะผู้มีศักดินาสูงกว่า 400 ไร่ จึงจะมีสิทธิแต่งทนายความเพื่อดำเนินคดีแทนได้ ลักษณะการทำหน้าที่ของทนายความยังคงเป็นเช่นนี้ตลอดมา จนถึงยุคต้นของรัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ทนายความได้เริ่มแสดงตัวให้ปรากฏชัดขึ้น โดยมีส่วนเข้าไปดำเนินการในกระบวนพิจารณาทางศาล มีการซักถาม ถามติงพยาน และในปี พ.ศ. 2424 ก็ได้มีการยกเลิกกฎหมายเก่าที่กำหนดให้ผู้ที่จะแต่งตั้งทนายความจะต้องเป็นผู้ที่มีศักดินาสูงกว่า 400 ไร่ ในช่วงนี้ไทยเราเริ่มนำเอาวิธีการทางศาลและกระบวนการพิจารณาแบบทางยุโรปมาใช้ในกระบวนพิจารณา ได้มีการประกาศตั้งกระทรวงยุติธรรมขึ้นในปี พ.ศ.2434 และในปีต่อมาก็ได้มีการออกพระราชบัญญัติจัดการศาล

---

[2] เกรียง วิศิษฐ์สรอรรถ. "กำเนิดทนายในอดีตถึงปัจจุบัน". วารสารสภาทนายความ, ปีที่ 2 ฉบับที่ 9 กุมภาพันธ์ 2534. หน้า 36

[3] พิเชษฐ อึงไพเราะ. อ้างแล้ว, หน้า 36

ในนามสถิตย์ยุติธรรมมาใช้บังคับ กำหนดหน้าที่ที่ทนายความสามารถดำเนินการในศาลได้ เช่น การแต่ง เขียนฟ้อง การซักค้าน การถามติงพยาน ซึ่งนับได้ว่าเป็นกฎหมายฉบับแรกที่อนุญาตให้มีทนายความแต่งเขียนฟ้องแทนตัวความได้

ในช่วงที่วิชาชีพทนายความกำลังพัฒนาบทบาทให้มีความสำคัญในการดำเนินกระบวนพิจารณาทางศาลนี้เอง ยังมิได้มีกฎหมายออกมาควบคุมความประพฤติของทนายความ จนในปี พ.ศ.2451 ได้มีพระราชบัญญัติออกมาควบคุมทนายความโดยให้ศาลมีอำนาจห้ามทนายความผู้ประพฤติตนไม่สมควรมิให้ว่าความในศาลใดศาลหนึ่ง หรือทุกศาลได้

จากการที่ได้มีพระราชบัญญัติ ฉบับดังกล่าวออกมาควบคุมทนายความและมีผลใช้บังคับ แสดงให้เห็นว่าศาลเป็นผู้ควบคุมทนายความมาแต่เริ่มแรก ตั้งแต่ปี พ.ศ.2451 เป็นต้นมา

ต่อมาเมื่อปีพุทธศักราช 2457 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 6 ได้ทรงก่อตั้งเนติบัณฑิตยสภาขึ้น พร้อมกับได้ทรงตราพระราชบัญญัติทนายความขึ้นเป็นฉบับแรก โดยมีพระราชประสงค์เพื่อให้การควบคุมคุณสมบัติและมารยาทของทนายความเป็นไปด้วยความเรียบร้อย เนื่องจากกฎหมายที่ใช้บังคับทนายความอยู่นั้นยังไม่เพียงพอ จึงมีผู้ไร้คุณสมบัติเข้ามาแอบแฝงหากินเป็นจำนวนมาก โดยมีสาระสำคัญดังนี้[4]

1. แบ่งทนายความเป็น 2 ชั้น คือ ทนายความชั้นหนึ่ง ได้แก่ ผู้สอบไล่วิชากฎหมายได้รับประกาศนียบัตรเป็นเนติบัณฑิตยสภาแล้ว มีสิทธิว่าความได้ทั่วราชอาณาจักร และทนายความชั้นสอง ได้แก่ทนายความซึ่งอธิบดีผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์กรุงเทพฯ ได้สอบสวนคุณวุฒิ ความรู้ ความชำนาญ แล้ว เห็นว่าสมควรจะทำหน้าที่ทนายความได้

---

[4] สมัคร เชาวภานันท์. "ประวัติและความเป็นมาของทนายความ". วารสารสภาทนายความ. ปีที่ 7 ฉบับที่ 32 กุมภาพันธ์ 2542. หน้า 55

2. ให้อธิบดีผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์กรุงเทพฯ มีอำนาจในการออกใบอนุญาตทนายความ และใบอนุญาตว่าความนั้นมีอายุเพียง 1 ปี

3. การควบคุมมรรยาททนายความให้เป็นอำนาจของอธิบดีผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์กรุงเทพฯ โดยมีอำนาจออกคำสั่งห้ามมิให้ทนายความว่าความในศาลยุติธรรมมีกำหนดไม่เกิน 3 ปี หรือจะออกคำสั่งให้ลบชื่อออกจากทะเบียนก็ได้ เมื่อเห็นว่าทนายความประพฤติตนไม่เหมาะสม นอกจากนี้ยังได้บัญญัติให้มีคณะกรรมการของเนติบัณฑิตยสภาทำหน้าที่พิจารณาสอดส่องความประพฤติของทนายความ เพื่อทำความเห็นชี้ขาดลงไว้ในรายงานเสนอแก่อธิบดีผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์กรุงเทพฯ ต่อไป

และในปี พ.ศ.2477 ได้มีการตราพระราชบัญญัติทนายความ พ.ศ.2477 ขึ้น สาระสำคัญของพระราชบัญญัตินี้คือ การเพิ่มเติมคุณสมบัติทนายความ โดยกำหนดให้ผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีทางนิติศาสตร์จากมหาวิทยาลัย สามารถเป็นทนายความชั้นหนึ่งได้ นอกจากนี้ได้มีการกำหนดวันหมดอายุใบอนุญาตทนายความในวันที่ 31 มีนาคม แห่งปีที่ได้รับอนุญาตให้ว่าความ และจะต้องต่อใบอนุญาตทุกปี จึงจะไม่ขาดจากทะเบียน

หลังจากนั้นได้มีการแก้ไขพระราชบัญญัติทนายความขึ้นอีกหลายครั้ง คือ ในปี พ.ศ. 2481 เป็นการแก้ไขเรื่องมรรยาททนายความ ให้พนักงานอัยการมีอำนาจขอให้ดำเนินการไต่สวนทนายความซึ่งประพฤติผิดมารยาทได้ และได้แก้ไขปรับปรุงอีกครั้งในปี พ.ศ.2483 เรื่องวันสิ้นอายุใบอนุญาตว่าความ จากเดิมกำหนดไว้วันที่ 31 มีนาคม แก้ไขเป็นวันที่ 31 ธันวาคม แห่งปีที่ได้รับอนุญาตให้ว่าความ

ก่อนปี พ.ศ.2500 ทนายความอาวุโสต่าง ๆ ได้รวมตัวทนายตั้งเป็นชมรมเพื่อหาทางเรียกร้องปกครองตนเอง ไม่ขึ้นต่อสถาบันอื่น และได้จัดตั้งสมาคมทนายความขึ้นสำเร็จ เมื่อวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2500 ในสมัยพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ เป็นอธิบดีกรมตำรวจ[5] โดยมีพระยานฤเบศร์เป็นนายกสมาคมทนายความคนแรก ซึ่ง

---

[5] เกรียง วิศิษฐ์สรอรรถ. อ้างแล้ว, หน้า 32

เดิมท่านเคยรับราชการแต่ได้ลาออกมาประกอบวิชาชีพทนายความ[6] ซึ่งกว่าจะจัดตั้งเป็นสมาคมทนายความได้ต้องใช้ระยะเวลายาวนาน เพราะถูกกีดกันและคัดค้านจากฝ่ายรัฐบาลกับฝ่ายอื่น ๆ แต่ก็สามารถจัดตั้งสมาคมได้สำเร็จในวันดังกล่าว และภายหลังได้มีการเปลี่ยนชื่อเป็น "สมาคมทนายความแห่งประเทศไทย" ในปี พ.ศ.2518[7]

เหตุที่จัดตั้งสมาคมทนายความขึ้นเป็นสถาบันก็เพื่อเป็นตัวแทนของทนายความที่จะทำประโยชน์ต่อสังคม โดยทำหน้าที่คอยช่วยเหลือประชาชนในทางกฎหมาย ให้ความรู้ในด้านกฎหมายแก่ประชาชน และให้ความเห็นแก่รัฐบาลในทางที่ถูกที่ควรเกี่ยวกับกฎหมายที่เป็นธรรมหรือไม่เป็นธรรม[8]

ทนายความจึงถือเอาวันที่ 20 กุมภาพันธ์ของทุกปีเป็นวันทนายความ มีการจัดงานเลี้ยงฉลอง สังสรรค์สามัคคีและทำบุญแผ่กุศล ตลอดจนได้แสดงเจตนาร่วมกันเพื่อที่จะยกสถาบันทนายความให้เหมือนนานาประเทศอื่นทั้งหลายที่สามารถปกครองควบคุมตนเองได้เหมือนเช่นวิชาชีพแพทย์ ซึ่งจะทำให้สถาบันทนายความมีความเจริญก้าวหน้า เป็นปึกแผ่นมั่นคงต่อไป[9]

ในปี พ.ศ. 2508 ได้มีการตราพระราชบัญญัติทนายความฉบับใหม่ขึ้น โดยพระราชบัญญัติทนายความ พ.ศ. 2508 นี้มีสาระสำคัญคือ มีการโอนอำนาจออกใบอนุญาตว่าความจากอธิบดีศาลอุธรณ์มาให้เนติบัณฑิตยสภาเป็นผู้มีอำนาจโดยเด็ดขาด เนติบัณฑิตจึงเป็นทั้งผู้ออกใบอนุญาตและเป็นผู้ควบคุมทะเบียนและมารยาททนายความ ซึ่งในขณะนั้นมีสำนักอบรมศึกษากฎหมายขึ้นในเนติบัณฑิตยสภาแล้ว อีกทั้งการควบคุมทนายความในระยะแรก ๆ เนติบัณฑิตยสภามุ่งดำเนินการตามแบบของเนติบัณฑิตยสภาอังกฤษ จึงกำหนดให้ผู้สำเร็จระดับปริญญาตรีทางกฎหมายจาก

---

[6] พิเชษฐ อึงไพเราะ. อ้างแล้ว, หน้า 37

[7] สมัคร เชาวภานันท์. อ้างแล้ว, หน้า 57

[8] พิเชษฐ อึงไพเราะ . อ้างแล้ว, หน้า 37

[9] เกรียง วิศิษฐ์สรอรรถ. อ้างแล้ว, หน้า 32

มหาวิทยาลัยของรัฐต้องผ่านการสอบเป็นเนติบัณฑิตที่สำนักอบรมกฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภาเสียก่อนจึงจะขอจดทะเบียนเป็นทนายความชั้นหนึ่งได้ และตามบทบัญญัติให้สิทธิทนายความชั้นหนึ่งว่าความได้ทั่วราชอาณาจักร ส่วนทนายความชั้นสองมีสิทธิว่าความได้เฉพาะในจังหวัดที่ได้รับอนุญาต ข้อกำหนดดังกล่าวของเนติบัณฑิตยสภาเป็นการกดขี่ และเป็นการปิดกันเสรีภาพของผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี จึงก่อให้เกิดกระแสแห่งความไม่พอใจ มีการเคลื่อนไหว เพื่อต่อสู้คัดค้านกันอย่างกว้างขวาง โดยใช้เวลาการต่อสู้ถึง 5 ปี เศษ จึงได้มีการแก้ไขพระราชบัญญัติทนายความในปี พ.ศ.2514 บัญญัติให้ผู้ที่จบปริญญาตรีทางกฎหมายเป็นทนายความชั้นหนึ่ง มีสิทธิว่าความได้ทั่วราชอาณาจักร และยังคงให้มีทนายความชั้นสองอยู่ แต่เนื่องจากในระยะต่อมามีผู้สำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรีเพิ่มมากขึ้น ทนายความชั้นสองจึงค่อย ๆ ลดจำนวนลง[10]

ในปี พ.ศ.2513 ในสมัยที่นายมารุต บุนนาค เป็นนายกสมาคมทนายความ ได้มีการจัดการสัมมนานักกฎหมายขึ้นในหัวข้อเรื่อง **"บทบาทของนักกฎหมายในสังคมปัจจุบัน"** ซึ่งนับได้ว่าเป็นการสัมมนานักกฎหมายแห่งประเทศไทยครั้งแรก ณ หอประชุมเล็ก มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์มีนักกฎหมายอาวุโสและผู้ทรงคุณวุฒิจำนวนมากเข้าร่วมสัมมนาในครั้งนี้ โดยผลของการสัมมนามีข้อยุติที่น่าสนใจ 2 ข้อ ในจำนวน 20 ข้อที่ได้สัมมนากัน คือ[11]

1. ขอให้รัฐบาลดำเนินการช่วยเหลือทางกฎหมายแก่คนยากจนเพื่อความยุติธรรมแก่สังคม โดยตั้งเป็นองค์การของรัฐบาล

2. ขอให้สถาบันทนายความเป็นผู้ควบคุมผู้ประกอบวิชาชีพทนายความเอง

จากต้นปี พ.ศ.2513 เป็นต้นมาได้มีการเสนอร่างพระราชบัญญัติ (สภา) ทนายความ เข้าสู่การพิจารณาของสภานิติบัญญัติ ซึ่งตรงกับสมัยที่ศาสตราจารย์

---

[10] สมัคร เชาวภานันท์. อ้างแล้ว, หน้า 56-57

[11] พิเชษฐ อึงไพเราะ. อ้างแล้ว, หน้า 38

สัญญา ธรรมศักดิ์ เป็นนายกรัฐมนตรี และขณะที่ร่างพระราชบัญญัตินี้อยู่ในการพิจารณาของสภานิติบัญญัติ ก็พอดีสภานี้หมดอายุ เป็นเหตุให้ร่างพระราชบัญญัตินี้ตกไปด้วย และในปี พ.ศ.2518 ก็ได้มีการนำเสนออีก แต่ก็ตรงกับการประกาศยุบสภาฯ จึงทำให้ร่างพระราชบัญญัตินี้ตกไปอีกครั้ง

ถึงแม้ว่าร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวจะตกไปตามระเบียบแต่ในวงการของทนายความก็ยังมิได้หยุดนิ่ง คงมีการเคลื่อนไหวผลักดันในเรื่องนี้ตลอดมา ได้มีการจัดการสัมมนาในเรื่องนี้ขึ้นเป็นระยะ โดยทุกครั้งที่มีการจัดการสัมมนาขึ้นจะมีนักกฎหมายและทนายความเข้าร่วมสัมมนาเป็นจำนวนไม่น้อย และทุกครั้งที่จัดการสัมมนาก็จะได้ข้อยุติเห็นพ้องต้องกันให้ทนายความปกครองกันเอง และให้มีบทบัญญัติว่าด้วยการช่วยเหลือประชาชนทางกฎหมาย

ความพยายามของทนายความทุกคนได้สัมฤทธิ์ผล โดยในปี พ.ศ.2524 ได้มีการเสนอร่างพระราชบัญญัติ (สภา) ทนายความ เข้าสู่การพิจารณาของสภานิติบัญญัติแห่งชาติอีกครั้ง ได้มีการพิจารณาแล้วพิจารณาอีกจนผ่านสภาผู้แทนราษฎรในวาระที่ 3 ไปแล้ว กลับไปสู่การพิจารณาของวุฒิสภาอีกครั้งหนึ่ง วุฒิสภาไม่ขัดข้องรัฐบาลจึงได้นำขึ้นทูลเกล้าเพื่อประกาศใช้เป็นกฎหมายต่อไป ซึ่งพระราชบัญญัติทนายความนี้ได้มีผลบังคับใช้นับแต่วันที่ 19 ธันวาคม 2528 เป็นต้นมา

นับได้ว่า ตั้งแต่มีพระราชบัญญัติทนายความ พ.ศ.2457 ทนายความต้องตกอยู่ในการควบคุมของศาลและเนติบัณฑิตยสภามาตลอด จนถึงปี พ.ศ.2528 นี้เอง ทนายความจึงได้มีโอกาสปกครองตนเอง

ปัจจุบัน นับแต่มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติทนายความ พ.ศ.2528 ในมาตรา 4 ของพระราชบัญญัติดังกล่าว ได้บัญญัติให้ความหมายของทนายความไว้ว่า **"ทนายความ หมายถึง ผู้ที่สภาทนายความได้รับจดทะเบียนและออกใบอนุญาตให้เป็นทนายความ"** ทำให้มีผลเป็นการ**ยกเลิกชั้นของทนายความ** คงมีแต่ทนายความเท่าเทียมกันหมด

ทั้งนี้ทนายความทุกคนจะต้องอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลขององค์กรที่เรียกว่า "**สภาทนายความ**" ซึ่งเป็นองค์กรที่ปกครองโดยทนายความ แยกออกจากเนติบัณฑิตยสภาโดยสิ้นเชิง โดยมีข้อบังคับว่าด้วยมรรยาททนายความเป็นแนวทางที่ทนายความทุกคนจะต้องประพฤติตามข้อบังคับ

การที่พระราชบัญญัติทนายความ พ.ศ.2528 ได้ผ่านการกลั่นกรองจากรัฐสภาตามวิธีการของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย จนกระทั่งประกาศใช้เป็นกฎหมาย ย่อมแสดงให้เห็นว่าองค์กรรัฐที่มีส่วนรับผิดชอบในขบวนการยุติธรรม ตลอดจนประชาชนทั่วไป ได้ให้การยอมรับแล้วว่า **ทนายความ มีเกียรติ ศักดิ์ศรี และความรับผิดชอบ ควรค่าแก่การควบคุมและปกครองตนเอง**[12]

"**สภาทนายความ**" ถือได้ว่าเป็นก้าวสำคัญในประวัติศาสตร์วิชาชีพกฎหมายของประเทศไทย เป็นวิวัฒนาการทางขบวนการยุติธรรมที่สอดคล้องกับหลักการและเหตุผลที่ยอมรับกันทั่วไปในนานาอารยะประเทศ[13]

<u>สภาทนายความ</u>

สภาทนายความ เป็นสถาบันการปกครองตนเองของทนายความ จัดตั้งขึ้นโดยกฎหมายคือ "พระราชบัญญัติทนายความ พ.ศ.2528" โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษาเมื่อวันที่ 19 กันยายน 2528 และให้มีฐานะเป็นนิติบุคคลตามกฎหมาย[14]

วัตถุประสงค์ของสภาทนายความ มี 5 ประการ คือ

1. ส่งเสริมการศึกษาและการประกอบวิชาชีพทนายความ

---

[12] สัก กอแสงเรือง. "สภาทนายความ". <u>วารสารสภาทนายความ.</u> ฉบับครอบรอบ 35 ปีวันทนายความ 2535. หน้า 67

[13] สัก กอแสงเรือง. อ้างแล้ว, หน้า 67

[14] สัก กอแสงเรือง. อ้างแล้ว, หน้า 64-67

การที่สภาทนายความดำเนินการฝึกอบรมทางวิชาการ หลักปฏิบัติเบื้องต้นในการว่าความ และการประกอบวิชาชีพทางกฎหมายให้แก่ทนายความก็เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ทนายความ และประชาชนทั่วประเทศ เพราะการที่ทนายความมีความรู้ความสามัคคีที่ดี เพื่อผดุงความยุติธรรมของแผ่นดิน เพื่อประโยชน์ของประชาชนและเป็นเครื่องมือที่ดีในขบวนการยุติธรรม

2. ควบคุมมรรยาททนายความ

การควบคุมมรรยาททนายความนั้น เป็นวัตถุประสงค์ที่สำคัญที่สุด เพราะการที่ทนายความซึ่งเป็นผู้ประกอบวิชาชีพที่มีลักษณะเป็นการผูกขาดเข้าไปดำเนินการใด ๆ แทนคู่ความ ซึ่งเป็นประชาชนผู้มีปัญหาเกี่ยวกับกฎหมายหรือการตีความนั้นจะต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต มีจุดมุ่งหมายเพื่อความถูกต้องยุติธรรม ไม่ใช่เพื่อประโยชน์ส่วนตนและจะต้องมีคุณธรรม จริยธรรมที่ดี มีมรรยาทที่งามพร้อมสมเกียรติสมศักดิ์ศรีของผู้ประกอบวิชาชีพกฎหมาย เป็นประโยชน์แก่ประชาชนและความยุติธรรมของแผ่นดิน

ฉะนั้น การที่สภาทนายความมีหน้าที่ควบคุมมรรยาททนายความนั้น ย่อมเป็นศักดิ์ศรีและหลักประกันแก่ประชาชนว่าทนายความที่ได้จดทะเบียนและรับใบอนุญาตให้เป็นทนายความจากสภาทนายความ ได้รับการกลั่นกรองและอยู่ในความควบคุมมรรยาทของสถาบันนี้มาอย่างดี

3. ส่งเสริมความสามัคคี และผดุงเกียรติของสมาชิกสภาทนายความ

โดยการให้คำนึงถึงการได้มาของสถาบันแห่งนี้ร่วมกัน ซึ่งบรรดาทนายความทุกคนต่างก็มีส่วนร่วมในการดำเนินการและเรียกร้องให้ได้มา เพื่อที่ทุกคนจะได้อยู่ร่วมกันและปกครองตนเอง โดยมีหลักประกันความมั่นคงในเสถียรภาพของผู้ประกอบวิชาชีพทนายความ และการแลกเปลี่ยนทรรศนะซึ่งกันและกัน

4. ส่งเสริมและจัดสวัสดิการให้แก่สมาชิกสภาทนายความ

ในเรื่องสวัสดิการนี้เป็นความต้องการของทนายความทุกคน และเป็นข้อ

เรียกร้องอันนำมาสู่การมีสภาทนายความดังกล่าวข้างต้น ทนายความทุกคนต้องการหลักประกันในชีวิตของตนและครอบครัว ต้องการได้รับสวัสดิการในเวลาที่เจ็บป่วย ทุพลภาพไร้ความสามารถ หรือถึงแก่กรรม เพื่อมิให้ครอบครัวหรือบุคคลที่ต้องอุปการะเลี้ยงดูต้องได้รับความเดือดร้อน เพราะอาชีพทนายความเป็นอาชีพอิสระ ไม่มีเบี้ยเลี้ยง ไม่มีบำเหน็จบำนาญ ไม่สามารถเบิกค่ารักษาพยาบาล หรือค่าเล่าเรียนบุตรได้ เช่น ข้าราชการ พนักงานรัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานเอกชนซึ่งจะต้องจัดให้มาตามกฎหมายแรงงาน

การจัดสวัสดิการนี้ จะต้องใช้เงินจำนวนมาก และเงินเหล่านั้นก็คือเงินที่บรรดาทนายความทุกคนได้ชำระให้กับสภาทนายความ เป็นค่าธรรมเนียมในการขอจดทะเบียนและขอต่อใบอนุญาตว่าความ ซึ่งจะกลับคืนไปสู่ทนายความ ตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย และความต้องการของทนายความทุกคนที่ได้ร่วมกันต่อสู้ เพื่อให้ได้สภาทนายความมาเป็นสมบัติและประโยชน์ของทนายความทุกคน

5. ส่งเสริม ช่วยเหลือ แนะนำ เผยแพร่ และให้การศึกษาแก่ประชาชนในเรื่องที่เกี่ยวกับกฎหมาย

เนื่องจากวิชาชีพทนายความถูกจำกัดอยู่ในหมู่นักกฎหมายโดยเฉพาะ หากผู้รู้กฎหมายเหล่านี้ไม่นำความรู้ไปช่วยเหลือประชาชนแล้ว วิชาชีพทนายความก็คงเป็นวิชาชีพที่ปราศจากเมตตาธรรม และเคราะห์กรรมย่อมเกิดกับประชาชนทุกคนโดยไม่เลือกยากดีมีจน สำหรับคนที่มีความรู้และมีฐานะที่จะว่าจ้างทนายความเข้าช่วยเหลือกิจการและแก้ปัญหาให้ตนได้นั้นย่อมไม่เกิดปัญหาแต่สำหรับประชาชนที่ไม่มีความรู้และยากจน ย่อมหมิ่นเหม่ต่อการกระทำผิดกฎหมาย และไม่ได้รับความเป็นธรรมจากสังคม หรือจากผู้ที่ฉลาดกว่า ทนายความจะต้องมีบทบาทอันสำคัญเข้าช่วยเหลือประชาชนที่ไม่ได้รับความเป็นธรรมตามกฎหมาย ถูกคดโกง หรือถูกกล่าวหาดำเนินคดีโดยไม่มีความผิด

สภาทนายความมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

1. จดทะเบียนและออกใบอนุญาตทนายความ
2. ควบคุมมรรยาททนายความ
3. จัดสวัสดิการให้แก่ทนายความ
4. ช่วยเหลือประชาชนทางกฎหมาย
5. อบรมผู้ที่จะจดทะเบียนเป็นทนายความ

สมาชิกของสภาทนายความ ทนายความทุกคนทั้งประเทศจะต้องเป็นสมาชิกของสภาทนายความ

คณะกรรมการสภาทนายความ

มีคณะกรรมการสภาทนายความ ประกอบด้วย นายก และคณะกรรมการมาจากการเลือกตั้งทั่วประเทศของสมาชิกซึ่งเป็นทนายความรวม 23 คน โดยมีกรรมการประจำภาคต่าง ๆ ทั่วประเทศรวม 9 ภาค รวมอยู่ด้วย นอกจากนั้นมีผู้แทนของกระทรวงยุติธรรม 1 คน และผู้แทนเนติบัณฑิตยสภา 1 คน รวมเป็น 25 คน มีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมเป็นสภานายกพิเศษของสภาทนายความ

คณะกรรมการสภาทนายความดำรงตำแหน่งครั้งละ 3 ปี

คุณสมบัติของทนายความ

ผู้ที่จะขอจดทะเบียนเป็นทนายความจะต้องมีคุณสมบัติดังนี้

1. มีสัญชาติไทย
2. อายุไม่ต่ำกว่า 20 ปีบริบูรณ์ในวันยื่นคำขอจดทะเบียน และรับใบอนุญาต
3. สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีทางนิติศาสตร์และเป็นสมาชิกแห่งเนติบัณฑิตยสภา

4. มีความประพฤติดี มีความซื่อสัตย์สุจริต

5. ไม่อยู่ในระหว่างต้องโทษจำคุก

6. ไม่เคยต้องโทษจำคุกในคดีที่คณะกรรมการเห็นว่าจะนำมาซึ่งความเสื่อมเสียเกียรติแห่งวิชาชีพ

7. ไม่เป็นบุคคลล้มละลาย

8. ไม่เป็นโรคติดต่อ ซึ่งเป็นที่รังเกียจของสังคม

9. ไม่เป็นผู้มีการพิการหรือจิตบกพร่องอันเป็นเหตุให้เป็นผู้หย่อนสมรรถภาพในการประกอบอาชีพทนายความ

10. ไม่เป็นข้าราชการหรือพนักงานส่วนท้องถิ่นซึ่งมีเงินเดือนและตำแหน่งประจำ เว้นแต่ข้าราชการการเมือง

11. ไม่เป็นบุคคลที่ถูกลบชื่อออกจากทะเบียนทนายความ เว้นแต่เวลาผ่านไปแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี นับแต่วันที่ถูกลบชื่อ

ทนายความมีสิทธิขอจดทะเบียนประเภท 2 ปี หรือตลอดชีพได้ ค่าธรรมเนียม ทนายความ 2 ปี 600 บาท ตลอดชีพ 3,000 บาท

การควบคุมมรรยาททนายความ

ทนายความจะต้องประพฤติปฏิบัติตามข้อบังคับว่าด้วยมรรยาททนายความ

การควบคุมมรรยาททนายความ สภาทนายความแต่งตั้งคณะกรรมการมรรยาททนายความประกอบด้วย ประธาน รองประธาน และกรรมการรวม 15 คน จากทนายความอาวุโสที่มีชื่อเสียงเป็นทนายความมาแล้วไม่น้อยกว่า 10 ปี คณะกรรมการดำรงตำแหน่งวาระละ 3 ปี

การพิจารณาคดีมรรยาท

เมื่อมีการร้องเรียนหรือกล่าวหาว่าทนายความประพฤติผิดมรรยาททนายความคณะกรรมการมรรยาททนายความ จะแต่งตั้งทนายความอาวุโสที่เป็นทนายความมาแล้วไม่น้อยกว่า 10 ปี ที่มีชื่อเสียงรวม 3 คน เป็นคณะกรรมการสอบสวนเพื่อทำการสอบสวนและรวบรวมพยานหลักฐานของทั้งผู้กล่าวหาและผู้ถูกกล่าวหาทำความเห็นเสนอต่อคณะกรรมการมรรยาททนายความคณะกรรมการมรรยาททนายความจะพิจารณาลงมติแล้วส่งสำนวน และคำวินิจฉัยไปยังสภาทนายความ สภาทนายความจะพิจารณาวินิจฉัย โดยคณะกรรมการของสภาทนายความ ทนายความผู้ถูกลงโทษหากไม่พอใจคำสั่งลงโทษของสภาทนายความมีสิทธิอุทธรณ์ไปยังรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม คำวินิจฉัยของรัฐมนตรีเป็นที่สุด

โทษที่จะลงแก่ทนายความผู้ประพฤติผิดมรรยาททนายความมี 3 สถาน คือ

1. ภาคทัณฑ์
2. ห้ามทำการเป็นทนายความมีกำหนดไม่เกิน 3 ปี
3. ลบชื่อออกจากทะเบียนทนายความ

สวัสดิการของทนายความ

สภาทนายความมีกองทุนสวัสดิการทนายความ เงินกองทุนได้มาจากสภาทนายความจัดสรรเงินให้ประจำปี ทรัพย์สินที่มีผู้บริจาคและดอกผลของกองทุน

สภาทนายความได้จัดสวัสดิการให้แก่ทนายความที่ถึงแก่กรรม และผู้ได้รับความเดือดร้อนต่าง ๆ เช่น เจ็บป่วยได้รับภัยพิบัติอื่น ๆ

กรณีถึงแก่กรรม จะได้รับสวัสดิการไม่เกิน 100,000 บาท กรณีเจ็บป่วยหรือพิการทุพพลภาพจะได้รับสวัสดิการไม่เกิน 100,000 บาท

การช่วยเหลือประชาชนทางกฎหมาย

สภาทนายความมีสำนักงานช่วยเหลือประชาชนทางกฎหมาย มีคณะกรรมการช่วยเหลือประชาชนทางกฎหมาย แต่งตั้งโดยสภาทนายความ เป็นผู้รับผิดชอบบริหารงานทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค มีประจำอยู่ทุกภาค และทุกจังหวัดทั่วประเทศ

ประชาชนผู้ที่ไม่ได้รับความเป็นธรรมทางกฎหมาย ผู้ยากจนไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้มีสิทธิขอความช่วยเหลือจากสภาทนายความโดยสภาทนายความจัดทนายความฟ้องคดีหรือแก้คดีให้ โดยไม่คิดมูลค่าและค่าใช้จ่าย

สำนักงานช่วยเหลือประชาชนทางกฎหมาย ยังให้คำปรึกษาแก่ประชาชนทั่วไปโดยไม่คิดมูลค่า นอกจากนั้นยังเผยแพร่ความรู้ทางกฎหมายแก่ประชาชนทั่วไปทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค

สำนักฝึกอบรมวิชาทนายความ

สภาทนายความได้จัดตั้งสำนักฝึกอบรมวิชาทนายความเพื่ออบรมให้ความรู้แก่ผู้ที่จบปริญญาตรีทางกฎหมายที่จะจดทะเบียนเป็นทนายความ จะต้องผ่านการอบรมและสอบผ่านหลักสูตรของการฝึกอบรม

การฝึกอบรมแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน คือ อบรมทางภาคทฤษฎี เป็นเวลาไม่น้อยกว่า 90 ชั่วโมง และอบรมทางภาคปฏิบัติ โดยประจำสำนักงานทนายความต่าง ๆ เป็นเวลา 6 เดือน เมื่อสอบผ่านหลักสูตรของการฝึกอบรมแล้ว ก็จะได้รับประกาศนียบัตรจึงจะขอจดทะเบียนเป็นทนายความได้

กิจกรรมระหว่างประเทศ

สภาทนายความของไทย เป็นกรรมการสมาชิกและกรรมการและเข้าร่วมประชุมขององค์การกฎหมายระหว่างประเทศ ในภูมิภาคเอเชีย และภูมิภาคอื่นทั่วโลก

ตลอดมา

สภาทนายความได้รับเชิญไปดูงานแลกเปลี่ยนความรู้ประสบการณ์และข้อคิดเห็นต่าง ๆ เกี่ยวกับกฎหมายและวิชาชีพทนายความ รวมทั้งสิทธิมนุษยชนและการพัฒนาระบบกฎหมายระหว่างประเทศกับประเทศต่าง ๆ เสมอ

โครงสร้างการบริหารสภาทนายความ

สภาทนายความบริหารงานภายใต้การดำเนินการของคณะกรรมการสภาทนายความ มีสถานที่ทำการทั้งในกรุงเทพมหานครและในส่วนภูมิภาค ซึ่งมีสำนักงานส่วนภูมิภาค 9 ภาค ตามภูมิลำเนาของกรรมการภาค และสำนักงานคณะอนุกรรมการสภาทนายความประจำจังหวัด และประจำศาลทั่วประเทศ โดยในกรุงเทพมหานครนั้นมีการแบ่งส่วนงานบริการสมาชิกสภาทนายความและประชาชนดังนี้[15]

1. **ฝ่ายนโยบายและแผนงาน** เป็นฝ่ายวางนโยบายและแผนงานต่าง ๆ ของสภาทนายความ ประกอบด้วย

ก. สำนักงานคณะกรรมการช่วยเหลือประชาชนทางกฎหมาย ได้จัดทำโครงการช่วยเหลือประชาชนทางกฎหมาย 4 โครงการ คือ

1) โครงการช่วยเหลือประชาชนฝ่ายคดี

2) โครงการเผยแพรความรู้ทางกฎหมาย

3) โครงการทนายความอาสาประจำส่วนราชการ

4) โครงการพัฒนาวิทยากรและวิชาการ

ข. สำนักงานคณะกรรมการพิทักษ์สิ่งแวดล้อม มีโครงการในความรับผิดชอบคือ *โครงการสำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อม*

ค. สำนักงานสิทธิมนุษยชน มีโครงการในความผิดชอบคือ *โครงการสำนักงานสิทธิมนุษยชน*

---

[15] สมัคร เชาวภานันท์. โครงสร้างและระบบบริหารงานของสภาทนายความ. เอกสารของสภาทนายความ. 2542

ง. สำนักนโยบายและแผนงาน

จ. ฝ่ายประชาสัมพันธ์

ฉ. สำนักงานทะเบียนการรับรองลายมือชื่อและเอกสาร

2. **ฝ่ายบริหาร** เป็นฝ่ายดำเนินการด้านบริหารทั่วไปของสภาทนายความ ประกอบด้วย

ก. สำนักงานนายกและคณะกรรมการสภาทนายความ

ข. สำนักงานเลขาธิการ

ค. ฝ่ายทะเบียนทนายความ

ง. ฝ่ายบัญชีและการเงิน

จ. ฝ่ายธุรการและบุคคล

ฉ. ฝ่ายการประชุม

3. **ฝ่ายวิชาการ** บริการสมาชิกโดยจัดสัมมนากฎหมายใหม่ ๆ ตอบข้อซักถามปัญหากฎหมายที่มีผู้ถามมา รวมทั้งให้บริการเผยแพร่ความรู้ทางกฎหมาย โดยทางจดหมายข่าว และจัดทำวารสารทนายความซึ่งเป็นวารสารทางวิชาการ ประกอบด้วย

ก. สถาบันวิชาชีพกฎหมายชั้นสูง

ข. สำนักฝึกอบรมวิชาว่าความ

ค. สำนักฝึกอบรมวิชาชีพที่ปรึกษากฎหมาย

ง. ฝ่ายวิชาการ

จ. สำนักงานเทคโนโลยีและสารสนเทศ

4. **ฝ่ายกิจการพิเศษ** ประกอบด้วย

ก. ฝ่ายธุรการสำนักงานคณะกรรมการมรรยาททนายความ

ข. ฝ่ายปฏิคม

ค. ฝ่ายสวัสดิการ

ง. สำนักงานทนายความภาค

จ. สำนักทนายความจังหวัด

5. **ฝ่ายต่างประเทศ** ประกอบด้วย

ก. สำนักงานวิเทศสัมพันธ์

ข. ฝ่ายการประชุมระหว่างประเทศ

ปัจจุบันสภาทนายความมีสมาชิกทนายความทั่วประเทศ จำนวน 37,170 คน[16] แบ่งเป็น ชาย 31,153 คน หญิง 6,017 คน เป็นทนายความที่จดทะเบียนประเภทตลอดชีพ 25,223 คน และทนายความที่จดทะเบียนประเภทสองปี 11,947 คน ซึ่งทนายความจำนวนดังกล่าวนี้จะสามารถเป็นพลังสำคัญในการพัฒนาประเทศได้ในทุกด้านทั้ง เศรษฐกิจ การเมือง และสังคม โดยเฉพาะด้านการเมืองทนายความสามารถเข้าไปมีบทบาทในการปฏิรูปการเมืองการปกครองในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งในและอำนาจรัฐและนอกอำนาจดังจะได้กล่าวต่อไปในบทความนี้

---

[16] ข้อมูลจากสภาทนายความ ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2543

การปฏิรูปการเมืองการปกครอง

หลังจากเหตุการณ์พฤษภาทมิฬในปี พ.ศ.2535 ได้เกิดปัญหาทางการเมืองขึ้นหลายประการ เช่น ความทุจริตและไม่โปร่งใสทางการเมือง มีการใช้เงินเป็นใหญ่โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเข้าสู่ตำแหน่งทางการเมือง การเลือกตั้งส่วนใหญ่มีการใช้เงินจำนวนมาก มีการซื้อสิทธิ์ขายเสียง ใครมีเงินหรืออิทธิพลมากก็สามารถจะเข้าสู่วงการเมืองได้ และเมื่อได้อำนาจแล้วก็จะเกิดปัญหาการถอนทุนโดยการใช้ตำแหน่งเพื่อแสวงหาประโยชน์ส่วนตน คนดีมีความรู้ความสามารถเข้ามาสู่การเมืองได้ยาก มีการผูกขาดทางการเมืองโดยบุคคลจำนวนน้อย อำนาจไม่ได้กระจายไปสู่มวลชนอย่างแท้จริง มีระบบเผด็จการเกิดขึ้นในรัฐสภา มีการต่อสู้ มีการขัดแย้งกัน ส่งผลให้การเมืองไม่มีเสถียรภาพ ขาดประสิทธิภาพในการบริหารงานทั้งทางบริหารและนิติบัญญัติ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งขาดสภาวะความเป็นผู้นำ บรรดานักวิชาการ สื่อมวลชน และประชนชนจึงได้มีการเคลื่อนไหวผลักดันให้มีการปฏิรูปการเมืองขึ้น เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว

การปฏิรูปการเมืองการปกครองคืออะไร

ในปี พ.ศ.2538 คณะกรรมการพัฒนาประชาธิปไตยได้เสนอว่า การปฏิรูปการเมือง คือ การปรับปรุงแก้ไขปัญหาของกระบวนการเมืองทั้งระบบเพื่อให้นักการเมืองมีความสุจริต สามารถแก้ไขปัญหา ตลอดจนคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพอย่างแท้จริง โดยจะต้องมีการดำเนินการในสาระสำคัญ 4 ด้าน คือ[17]

1) การปฏิรูปการเมือง ต้องเป็นการแก้ไขปัญหาของระบบการเมืองทั้งระบบ ไม่ใช่การแก้ไขเฉพาะจุดใดจุดหนึ่ง

---

[17] ธงชัย วงศ์สุวรรณ. "ปฏิรูปการเมืองไทย:ฉบับทวนกระแส". ประชาธิปไตยโดยตรงสู้ทรราชรัฐสภา. กรุงเทพฯ : อัมรินทร์พริ้นติ้ง, 2543. หน้า.124-125

2) การปฏิรูปการเมืองต้องมีจุดมุ่งหมายในการสร้างความสุจริตและประสิทธิภาพทางการเมือง และต้องส่งเสริมประสิทธิภาพขององค์การทางการเมือง

3) วิธีในการปฏิรูปต้องกระทำโดยการยกร่างรัฐธรรมนูญและกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญในคราวเดียวกันอย่างเป็นระบบ

4) การปฏิรูปการเมืองต้องยึดหลักการปกครองในระบอบประชาธิปไตยโดยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

กล่าวโดยสรุปก็คือ การปฏิรูปการเมืองต้องทำในกรอบของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยโดยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข และต้องเป็นการปฏิรูปทั้งระบบโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการสร้างความสุจริตและความมีประสิทธิภาพทางการเมือง

ความมีประสิทธิภาพทางการเมืองจะเกิดขึ้นได้อย่างไร

ความมีประสิทธิภาพทางการเมืองจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อความจำเป็นและความต้องการของประชาชนสามารถส่งผ่านขึ้นไปยังผู้ที่ทำหน้าที่บัญญัติกฎหมายและกำหนดนโยบายทางการเมืองได้ การบัญญัติกฎหมายและการกำหนดนโยบายทางการเมืองจะต้องสามารถตอบสนองต่อความจำเป็นและความต้องการของประชาชน[18]

รัฐบาลที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีเจตนารมณ์ที่แรงกล้าในการแก้ปัญหา สามารถค้นหายุทธศาสตร์หรือวิธีแก้ไขปัญหาได้ และสามารถสร้างโครงการหรือแผนงานที่นำไปสู่การกระทำเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ จะช่วยให้ทำให้ความมีประสิทธิภาพทางการเมืองเกิดขึ้นได้[19]

ความมีวิสัยทัศน์ หมายถึง ความสามารถมองเห็นปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ทั้งในปัจจุบันและในอนาคต สามารถมองเห็นหรือเกิดความเข้าใจว่า เราจะเสริมสร้างความเข้มแข็งขึ้นมาในอนาคตได้อย่างไร และจะต้องทำอะไรหรือจะต้องร่วมมือกับใคร

---

[18] ธงชัย วงศ์สุวรรณ, อ้างแล้ว, หน้า 129

[19] ธงชัย วงศ์สุวรรณ, อ้างแล้ว, หน้า 128

บ้างเราจึงจะสามารถเปลี่ยนแปลงอนาคตให้เป็นประโยชน์แก่ประชาชนในประเทศของเราและมนุษยชาติโดยส่วนรวมได้[20]

ความมีวิสัยทัศน์ที่กว้าง หมายถึง ความสามารถมองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างกว้างขวาง รู้ความต้องการของประชาชนกลุ่มต่าง ๆ มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมทั้งภายในประเทศ ในระดับภูมิภาค และในระดับโลก มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับมิติทางประวัติศาสตร์ของประเทศของตน ประเทศเพื่อนบ้าน และประเทศอื่นที่เราจะต้องติดต่อค้าขาย หรือมีความสัมพันธ์ในลักษณะอื่น ๆ ด้วย[21]

ความมีวิสัยทัศน์ที่ไกล หมายถึง ความสามารถในการคาดคะเนถึงการเปลี่ยนแปลงในอนาคตได้อย่างแม่นยำ[22]

องค์ประกอบของการปฏิรูปการเมือง

ประณต นันทิยะกุล ได้แยกองค์ประกอบของการปฏิรูปการเมืองตามความหมายของคณะกรรมการพัฒนาประชาธิปไตยออกเป็น 4 ประการ ด้วยกันคือ[23]

ประการที่ 1 การปฏิรูปการเมืองคือการต้องการที่จะแก้ปัญหาของระบบการเมืองทั้งระบบ ไม่ใช่จุดใดจุดหนึ่งที่เราต้องการแก้ไข เช่น แก้ไขให้มีระบบการตรวจสอบการทุจริตประพฤติมิชอบของผู้ดำรงตำแหน่งระดับสูง แก้ไขรัฐธรรมนูญ แก้ไขพรรคการเมือง แก้ไขระบบการเลือกตั้งทั้งระบบ แก้หมดครบวงจรเพื่อให้การเมืองมีความโปร่งใส มีการดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย

---

[20] ธงชัย วงศ์สุวรรณ. อ้างแล้ว, หน้า 131

[21] ธงชัย วงศ์สุวรรณ. อ้างแล้ว, หน้า 130

[22] ธงชัย วงศ์สุวรรณ. อ้างแล้ว, หน้า 130-131

[23] ประณต นันทิยะกุล. "คปก.จะปฏิรูปอะไร". การปฏิรูปการเมือง. กรุงเทพฯ. 2539. หน้า 2

ประการที่ 2 การปฏิรูปการเมืองเพื่อต้องการที่จะปฏิรูปตัวบุคคล ประการแรกปฏิรูประบบก่อนแล้วก็มาปฏิรูปบุคคล เพื่อที่จะให้บุคคลที่จะเข้ามาสู่ระบบมีความซื่อสัตย์สุจริต มีประสิทธิภาพทางการเมือง ขจัดความทุจริตทุกรูปแบบเพื่อสร้างเสถียรภาพของรัฐบาลให้เกิดขึ้นและกลั่นกรองคนที่จะเข้ามาสู่อำนาจทางการเมือง โดยมีเป้าหมายคือเพื่อให้เกิดความบริสุทธิ์ยุติธรรมและเป็นประชาธิปไตย

ประการที่ 3 เรื่องของสิทธิเสรีภาพ คือ ต้องการให้การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน มีการกระจายอำนาจไปสู่ประชาชน ให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริง และประเด็นสำคัญที่สุดของเรื่องนี้คือ การพัฒนาการเมืองของเราจะต้องนำไปสู่การปกครองแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

ประการที่ 4 ต้องสร้างจิตสำนึกและสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองให้กับประชาชนและนักการเมือง ตลอดจนเสริมสร้างให้ผู้นำทางการเมืองที่ดีเข้าบริหารงานของประเทศ

แนวทางในการปฏิรูปการเมือง

ประณต นันทิยะกุล ได้เสนอแนวทางในการปฏิรูปการเมืองให้ประสบผลสำเร็จว่าควรมีการแก้ไขในหลักการสำคัญ ๆ 10 ประการด้วยกัน คือ[24]

1. *ผู้มีอำนาจในบ้านเมืองหรือผู้นำ* ควรมีแนวคิดในการแก้ไขปัญหาหรือเปลี่ยนแปลงการเมืองโดยการพัฒนาการเมืองหรือโดยการปฏิรูปการเมือง เพื่อให้การเมืองดีขึ้นเป็นแบบวิวัฒนาการ ค่อยเปลี่ยนค่อยเป็นค่อยไปตามวิถีทางแบบประชาธิปไตย มากกว่าที่จะทำการปฏิวัติหรือรัฐประหาร เพราะจะทำให้การเมืองไม่ต่อเนื่อง และล้มลุกคลุกคลาน ซึ่งถ้าไม่มีการปฏิวัติรัฐประหารการเมืองของเราจะสามารถดำเนินการไปอย่างต่อเนื่องและสามารถพัฒนาการเมืองไปในระดับที่ดีขึ้นได้

---

24 ประณต นันทิยะกุล. "การปฏิรูปการเมือง: แก้ที่ไหน แก้อย่างไร". การปฏิรูปการเมือง. กรุงเทพฯ, 2539. หน้า 1-4

2. *ระบบการเมือง* ต้องทำการปรับเปลี่ยนระบบการเมืองของเราทั้งระบบ หรือปรับปรุงระบบการจัดการบริหารประเทศเสียใหม่ ที่สำคัญของการปรับระบบก็คือ คือในเรื่องของออกหรือแก้ไขกฎหมาย และข้อบังคับต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กฎหมายรัฐธรรมนูญ จะต้องร่างขึ้นใหม่เพื่อให้ระบบการเมืองของเราเป็นระบบที่ดี สามารถที่จะ screen คนเข้ามาสู่ระบบได้อย่างดี ได้คนที่มีความรู้ความสามารถ คนดี ซื่อสัตย์เข้ามาสู่ระบบ และสร้างระบบของเรา ปกป้องคนดีให้รักษาความดีต่อไป ปกป้องไม่ให้คนชั่วมาทำความชั่วในแผ่นดิน สิ่งนี้จะทำให้ระบบการเมืองของเราดีขึ้น เพราะถ้าหากระบบดีแล้วได้คนดีมาสู่ระบบด้วย จะทำให้การเมืองของเราโปร่งใส บริสุทธิ์ ยุติธรรมขึ้น

3. *นักการเมือง* ถ้าเรามีนักการเมืองที่เป็นคนดีมีความสามารถ มีความซื่อสัตย์ มีผู้นำทางการเมืองที่ดีเป็นที่น่ายกย่องเลื่อมใส ไม่ใช่นักเลือกตั้งเข้ามาเพียงอย่างเดียว มีนักการเมืองที่ทำตัวเป็นบุคคลเยี่ยงรัฐบุรุษ เป็นผู้นำ เป็นผู้ที่มีภาวะผู้นำทางการเมือง เข้ามาแบบใจซื่อมือสะอาด จะทำให้การเมืองของเราดีขึ้น และจะไม่มีการปฏิวัติรัฐประหาร เพราะการปฏิวัติรัฐประหารที่ผ่าน ๆ มา มักจะมีสาเหตุอันหนึ่งมาจากนักการเมืองที่ไม่ซื่อสัตย์ ไม่สุจริต

4. *ประชาชน* จะต้องให้ประชาชนมีจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย จะต้องเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองที่ดีให้กับประชาชน ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น ไม่ขายสิทธิ์ขายเสียงของตน เพราะถ้าประชาชนเลือกคนดีมีความรู้ความสามารถโดยใช้วิจารณญาณของตนอย่างแท้จริง โดยไม่คำถึงอามิสสินจ้างแล้ว คนไม่ดีจะเข้าสู่ระบบได้ยากและคนดีจะเข้ามาสู่ระบบได้มากขึ้น

5. *พรรคการเมือง* เป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้วว่าพรรคการเมืองของเราเวลานี้ยังไม่เป็นตัวแทนของประชาชนอย่างแท้จริง ยังไม่มีสาขาทั่วประเทศ และถูกผูกขาดโดยนายทุนและบุคคลสำคัญเพียงไม่กี่คน ยังไม่กระจายไปถึงประชาชนอย่างแท้จริง ดังนั้น

ในการแก้เรื่องของพรรคการเมือง จึงควรต้องทำให้พรรคการเมืองเป็นพรรคของมวลชนอย่างแท้จริง โดยรัฐบาลอาจจะต้องให้เงินสนับสนุนพรรคการเมืองเพื่อป้องกันการผูกขาดจากนายทุน และถ้าหากว่าพรรคการเมืองเป็นพรรคการเมืองของมวลชนอย่างแท้จริงแล้ว การเมืองของเราจะพัฒนาดีขึ้น

6. *ระบบเศรษฐกิจ* ระบบเศรษฐกิจจะต้องเป็นระบบเศรษฐกิจเสรี จะต้องเป็นตลาดเสรีเพื่อให้ทุกคนที่มีความสามารถมาใช้ความสามารถให้เต็มที่ในระบบเศรษฐกิจ แต่อย่างไรก็ดีต้องพยายามให้คนจนและคนรวยอยู่ในสังคมที่มีคุณภาพดีพอสมควร และไม่ให้คนจนกับคนรวยอยู่ห่างกันจนเกินไป ควรจะต้องอุดช่องว่างทางเศรษฐกิจและกระจายอำนาจทางเศรษฐกิจไปอย่างทั่วถึง ไม่ผูกขาดหรือกระจุกอยู่ในที่ใดที่หนึ่ง สิ่งนี้จะทำให้ระบบเศรษฐกิจกับการเมืองของเราเจริญไปพร้อม ๆ กัน คือ การเมืองของเราก็พยายามกระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่น พยายามให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองมากที่สุด เราก็จะต้องให้เศรษฐกิจสอดคล้องกับระบอบประชาธิปไตย คือเป็นแบบเศรษฐกิจเสรี และกระจายอำนาจทางเศรษฐกิจไปถึงประชาชนทุกหมู่เหล่า กระจายฐานะความเป็นอยู่ของประชาชนไปอย่างทั่วถึง ให้ทุกคนมีความกินดีอยู่ดีมีความสุข ซึ่งจะทำให้คุณภาพชีวิตของเราดีขึ้น เมื่อคุณภาพชีวิตของเราดีขึ้นก็จะทำให้ทุกสิ่งทุกอย่างดีขึ้นได้ ถ้าเศรษฐกิจดีแล้ว สิ่งอื่นก็จะตามมา

7. *ระบบสังคม* ต้องแก้ให้คนมีความเท่าเทียมกัน ความเท่าเทียมกันในสังคมอาจมีได้หลายประการ เช่น เท่าเทียมกันในทางกฎหมาย คือ ทุกคนเมื่อกระทำผิดต้องได้รับผิดเสมอกัน ต้องได้รับปฏิบัติในทางกฎหมายเสมอเหมือนกันทุกคน ไม่ใช่คนรวยมีโอกาสแต่คนจนขาดโอกาส จะต้องให้ทั้งคนจนและคนรวยในสังคมมีโอกาสเสมอเหมือนกันและพยายามลดช่องว่างในสังคมให้มากขึ้น ถ้าสังคมอุดช่องว่างมิให้มีหลายชนชั้น ชนชั้นนี้หมายถึงในประเทศเราจะเป็นชนชั้นแบบคนรวย คนจน ไม่ให้มีมากจนเกินไป มันสอดคล้องกับระบบเศรษฐกิจ ถ้าเรากระจายรายได้หรือให้ทุกคนมีรายได้เสมอกัน ความแตกต่างทางสังคมก็จะน้อยลง ถ้าเศรษฐกิจแตกต่างกันมาก ช่อง

ว่างทางสังคมก็จะมีมากเช่นเดียวกัน เพราะฉะนั้นในการปฏิรูปเราจะต้องปฏิรูปทั้งการเมือง เศรษฐกิจ และระบบสังคม ทั้งสามสิ่งนี้ให้สอดคล้องกัน กระจายอำนาจ กระจายรายได้ และลดช่องว่างทางสังคมให้เสมอเหมือนกัน ก็คิดว่าสักวันหนึ่งการปฏิรูปการเมืองของเราจะสำเร็จด้วย ไม่ใช่แก้รัฐธรรมนูญอย่างเดียว เราจะต้องแก้สิ่งอื่น ๆ ด้วย จะทำให้ทุกสิ่งทุกอย่างดำเนินการไปด้วยความเรียบร้อย

8. *สื่อมวลชน* สื่อมวลชนจะต้องทำหน้าที่เป็นกลางทางการเมือง จะต้องให้ข้อมูลที่ถูกต้องอย่างแท้จริงให้กับประชาชน การพัฒนาของสื่อมวลชนเป็นสิ่งสำคัญมาก ถ้าหากว่าสื่อมวลชนสามารถให้การศึกษา ให้ข้อมูลที่แท้จริง ให้แนวความคิดที่เป็นกลางที่เป็นประโยชน์ส่วนรวมอย่างแท้จริง ถือว่าเป็นการให้การศึกษา ให้ความรู้แก่ประชาชน ให้ประชาชนมีความตื่นตัว มีความสำนึกทางการเมือง มีความรู้สึกรับผิดชอบ สื่อมวลชนจะเป็นกระแสสังคมที่สำคัญ ถ้าสามารถสื่อไปได้ถึงประชาชนทุกหมู่เหล่าทุกท้องที่ได้ ประชาชนก็จะมีความรู้ และยิ่งในปัจจุบันนี้ระบบสื่อสาร การคมนาคมสะดวก สื่อมวลชนก็มีความสำคัญอย่างมากทีเดียว ประชาชนรับรู้ และถ้ารับรู้ในสิ่งที่ถูกต้องแล้วประชาชนจะตัดสินใจหรือดำเนินกิจกรรมทางการเมืองหรือกิจกรรมอื่น ๆ ได้ถูกต้องมากยิ่งขึ้น การปฏิรูปของเราก็จะสัมฤทธิ์ผล

9. *ระบบการศึกษา* เราควรจะมีการแก้ระบบการศึกษา แก้อย่างไร แก้โดยให้การศึกษากระจายไปสู่ท้องถิ่น ไม่กระจุกตัวอยู่เฉพาะกรุงเทพฯ หรือในเมืองใหญ่ ๆ ให้ทุกคนทุกหมู่เหล่าได้มีโอกาสศึกษาเสมอเหมือนกันหมด ในเรื่องของการศึกษานอกจากจะยกฐานะ ยกความรู้แล้ว เรายังสามารถยกในเรื่องของการสร้างจิตสำนึกในทางวัฒนธรรมทางการเมืองไปในทางที่ดีงาม ถ้าประชาชนมีจิตสำนึกในทางการเมืองที่ดีโดยการให้วิธีการให้การศึกษาแล้ว การปฏิรูปการเมืองของเราจะสำเร็จได้

10.การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญที่สุดสิ่งหนึ่ง การกระจายอำนาจหมายถึง จะต้องลดอำนาจของข้าราชการ ลดอำนาจของข้าราชการส่วนกลาง และเพิ่มอำนาจให้กับประชาชน เพิ่มอำนาจให้กับองค์กรส่วนท้องถิ่น เช่น

องค์การบริหารส่วนจังหวัด อบต. หรือเทศบาล ให้แต่ละส่วนนั้นสามารถที่จะบริหารกิจการของท้องถิ่นของตนเองได้อย่างเต็มที่ และให้ประชาชนเลือกตั้งประชาชนกันเองในท้องถิ่นขึ้นมาบริหาร การบริหารนั้นก็ควรจะต้องมีอิสระ ส่วนกลางนั้นจะต้องลดในเรื่องของอำนาจดูแลให้น้อยลง การเงินจะต้องให้ส่วนท้องถิ่นสามารถเก็บและบริหารเงินของท้องถิ่นได้เอง ในเรื่องของวัสดุอุปกรณ์ ในเรื่องของคนจะต้องให้มีอย่างเพียงพอเพื่อให้การบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพ

ความก้าวหน้าในการปฏิรูปการเมืองการปกครอง

การปฏิรูปการเมืองการปกครองของไทยมีการพัฒนามาโดยลำดับ ดังนี้[25]

1. วันที่ 9 มิถุนายน 2535 ประธานรัฐสภา (นายมารุต บุนนาค) ได้มีคำสั่งแต่งตั้ง "คณะกรรมการพัฒนาประชาธิปไตย" (คพป.) จำนวน 58 เพื่อทำหน้าที่ศึกษาค้นคว้า และเสนอแนะในการพัฒนาหรือปฏิรูปการเมืองการปกครองของประเทศในระยะเฉพาะหน้าและระยะยาว ให้สอดคล้องกับการปกครองแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข[5]

2. วันที่ 8 สิงหาคม 2538 นายกรัฐมนตรี (นายบรรหาร ศิลปอาชา) ได้มีคำสั่งแต่งตั้ง "คณะกรรมการการปฏิรูปการเมือง" (คปก.) เพื่อทำหน้าที่จัดทำแผนพัฒนาการเมืองให้สอดคล้องกับแนวนโยบายแห่งรัฐและการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข รวมทั้งวิธีการปฏิรูปการเมือง และพิจารณาแนวทางการดำเนินการแก้ไขรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 211[5]

3. ในปี พ.ศ.2539 มีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2534 มาตรา 211 โดยมีสาระสำคัญเป็นการกำหนดให้มี "สภาร่างรัฐธรรมนูญ" เพื่อทำหน้าที่จัดทำรัฐธรรมนูญฉบับใหม่เสนอต่อรัฐสภา เพื่อปรับปรุงโครงสร้างทางการเมืองขึ้นใหม่ให้มี

---

[25] มนตรี รูปสุวรรณ และคณะ. **เจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ**. กรุงเทพฯ:วิญญูชน, 2542. หน้า 24 -28

เสถียรภาพและประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยยังคงรักษาระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข ซึ่งถือเป็นกุญแจที่นำไปสู่การปฏิรูปทางการเมือง

4. การจัดตั้งสภาร่างรัฐธรรมนูญ สภาร่างรัฐธรรมนูญประกอบไปด้วยบุคคลซึ่งรัฐสภาเลือกตั้งจำนวน 99 คน โดยเลือกตั้งจากผู้รับสมัครรับเลือกตั้งจังหวัดละ 1 คน รวม 76 คน และเลือกตั้งจากผู้เชี่ยวชาญหรือผู้มีประสบการณ์จากสาขาต่าง ๆ จำนวน 23 คน ซึ่งการเลือกตั้งสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญโดยรัฐสภา จำนวน 99 คน ก็แล้วเสร็จเมื่อวันที่ 26 ธันวาคม 2539 และต้องทำการร่างรัฐธรรมนูญใหม่ให้เสร็จภายใน 240 วัน โดยมีการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนด้วย

5. ร่างรัฐธรรมนูญได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภา และมีการประกาศใช้เป็นรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และมีผลบังคับเมื่อ 11 ตุลาคม 2540 ซึ่งถือได้ว่าเป็นรัฐธรรมฉบับประชาชน เพราะประชาชนมีส่วนร่วมในการร่าง และมีความเป็นประชาธิปไตยมากที่สุดเท่าที่เคยมีมา

6. ในปี พ.ศ.2541 มีการออกกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญจำนวน 3 ฉบับด้วยกัน คือ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง[26]

7. วันที่ 17 พฤศจิกายน 2542 มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2542 ในราชกิจจานุเบกษา และมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 18 พฤศจิกายน 2542 ซึ่งเป็นการตราขึ้นมารองรับรัฐธรรมนูญ มาตรา 284 ที่บัญญัติให้มีกฎหมายกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจในแก่ท้องถิ่นเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง[27]

---

[26] วิจิตรา(ฟุ้งลัดดา) วิเชียรชม. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ. กรุงเทพฯ : วิญญูชน, 2541

[27] มูลนิธิส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรการปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2542. กรุงเทพฯ : บพิธการพิมพ์, 2543

8. วันที่ 28 พฤศจิกายน 2542 มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน พ.ศ.2542 และมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 26 พฤศจิกายน 2542 เป็นต้นไป ซึ่งเป็นการออกตามมาตรา 199 และมาตรา 200 ของรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันที่บัญญัติให้มีคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนขึ้น

9. วันที่ 4 มีนาคม 2543 มีการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา ตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญทั้ง 3 ฉบับ โดยมีจำนวนวุฒิสมาชิกทั้งหมด จำนวน 200 คน

10. วันที่ 6 มกราคม 2544 มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญทั้ง 3 ฉบับ โดยมีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมด จำนวน 500 คน แบ่งเป็น สส.ที่ได้รับการเลือกตั้งแบบแบ่งเขต จำนวน 400 คน และจากระบบบัญชีรายชื่อ จำนวน 100 คน

จะเห็นได้ว่าการปฏิรูปการเมืองการปกครองของไทยเรามีความเจริญก้าวหน้าไปด้วยดี ซึ่งการปฏิรูปดังกล่าวจะประสบผลสำเร็จเพียงใดนั้นก็ ย่อมขึ้นอยู่กับความร่วมมือของประชาชน บุคคล และองค์กรต่าง ๆ ตลอดจนผู้มีอำนาจทางการเมืองต่าง ๆ ที่จะช่วยกันปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทางการเมืองไปในทิศทางที่มีความสุจริตเที่ยงธรรมและมีประสิทธิภาพมากที่สุด

บทบาทของทนายความในอำนาจรัฐ

อำนาจรัฐ คือ อำนาจที่รัฐสามารถดำเนินการหรือกระทำการใด ๆ ที่มีผลต่อประชาชนได้ทั้งในทางตรงและทางอ้อมได้โดยชอบด้วยกฎหมาย หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ การใช้อำนาจรัฐนั้นต้องมีกฎหมายมารองรับ อำนาจรัฐได้แก่ อำนาจอธิปไตยของประเทศที่ประชาชนมอบให้แบ่งเป็น อำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร และอำนาจตุลาการ

อำนาจนิติบัญญัติ

ทนายความได้เข้าไปมีบทบาทในการใช้อำนาจนิติบัญญัติโดยผ่านองค์กรของรัฐ คือ รัฐสภา ซึ่งประกอบไปด้วย สภาผู้แทนราษฎร และวุฒิสภา นอกจากนี้ในการร่างรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน ทนายความยังได้เข้าไปมีบทบาทในสภาร่างรัฐธรรมนูญอีกด้วย

บทบาทของทนายความกับสภาผู้แทนราษฎร

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) มีอำนาจหน้าที่หลายประการ เช่น ร่วมกันจัดตั้งรัฐบาลเพื่อบริหารประเทศ มีสิทธิเข้าชื่อให้ประธานสภาผู้แทนราษฎรส่งคำร้องไปให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยให้ถอดถอนสมาชิกภาพของ ส.ส. คนหนึ่งคนใดเนื่องจากขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้าม ควบคุมการบริหารราชการแผ่นดิน เลือกตั้งและถอดถอนนายกรัฐมนตรี เป็นปากเป็นเสียงและรักษาผลประโยชน์ของประชาชน โดยรับฟังปัญหาและความเดือดร้อนของประชาชนแล้วเสนอต่อรัฐบาลเพื่อหาแนวทางแก้ไข และมีหน้าที่หลักที่สำคัญคือการออกกฎหมาย โดยการยกร่าง แก้ไข และปรับปรุงกฎหมายต่าง ๆ เพื่อนำมาใช้บังคับแก่ประชาชน

จากผลการเลือกตั้งที่ผ่าน ๆ มา มักจะพบว่ามีผู้ประกอบวิชาชีพทนายความได้รับการเลือกตั้งให้เข้าไปเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนมาก ซึ่งทนายความเหล่านี้ก็ได้ใช้ความรู้ความสามารถและประสบการณ์ที่ได้รับจากการปฏิบัติงานในการประกอบวิชาชีพทนายความ และจากการที่ทนายความมีโอกาสได้ใกล้ชิดประชาชน ทำให้ทราบถึงปัญหา ความเดือดร้อน และอุปสรรคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับประชาชน และสามารถนำเอาสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ไปเป็นข้อมูลประกอบในการยกร่าง หรือแก้ไขกฎหมายต่าง ๆ ที่จะมีผลกระทบต่อประชาชนโดยส่วนรวมได้ หรือในการอภิปรายในเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ทำให้สามารถผดุงความยุติธรรมให้แก่ประชาชนและสังคมโดยส่วนรวมได้

ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน 2539 มีผู้ประกอบวิชาชีพทนายความได้รับการเลือกตั้งเป็นสมาชิกผู้แทนราษฎรจำนวน 49[28] คน และในการเลือกตั้งครั้งล่าสุดที่ผ่านมาเมื่อวันที่ 6 มกราคม 2544 ทนายความจำนวนไม่น้อยก็ได้รับการเลือกตั้งจากประชาชนให้ทำหน้าที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเช่นกัน จึงนับได้ว่าทนายความได้เข้าไปมีบทบาทในการปฏิรูปการเมืองในฐานะของสมาชิกสภา ผู้แทนราษฎรทั้งที่เป็นฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายค้าน

บทบาทของทนายความกับวุฒิสภา

วุฒิสภา เป็นสภาสูงของประเทศไทย เป็นสภากลั่นกรองและสภาตรวจสอบ มีบทบาทหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 แบ่งเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านนิติบัญญัติ ด้านควบคุมตรวจสอบการบริหารราชการแผ่นดิน ด้านการเลือกแต่งตั้ง ให้ความแนะนำ หรือให้ความเห็นชอบให้บุคคลดำรงตำแหน่งในองค์กรตรวจสอบต่าง ๆ ด้านการพิจารณาถอดถอนบุคคลออกจากตำแหน่ง ด้านการเป็นกรรมการ

---

[28] กองบรรณาธิการวารสารสภาทนายความ. "สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร". วารสารสภาทนายความ. ปีที่ 5 ฉบับที่ 26 กุมภาพันธ์ - มีนาคม 2540. หน้า 26-34

หรือผู้ตัดสิน ด้านการพิจารณาให้ความเห็นชอบในเรื่องต่าง ๆ และด้านการเป็นผู้แทนของประชาชน ซึ่งบทบาทที่สำคัญที่สุดของวุฒิสภาก็คือบทบาทหน้าที่ในการกลั่นกรองกฎหมายที่เสนอโดยสภาผู้แทนราษฎร เพื่อออกเป็นกฎหมายและนำมาบังคับใช้แก่ประชาชน วุฒิสภาสามารถยับยั้งกฎหมายที่ไม่เป็นธรรมต่อประชาชนได้

สมาชิกวุฒิสภา ตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันต้องมาจากการเลือกตั้ง มีจำนวนทั้งสิ้น 200 คน และจากผลการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา เมื่อวันที่ 4 มีนาคม 2541 ปรากฏว่ามีผู้ประกอบวิชาชีพทนายความได้รับการเลือกตั้งถึง 32 คน[29] ซึ่งบุคคลเหล่านี้จะสามารถนำเอาความรู้ทางกฎหมายที่มีอยู่และประสบการณ์ที่ได้รับจากการประกอบวิชาชีพทนายความที่มีโอกาสได้ทราบปัญหาต่าง ๆ ของประชาชนจากการได้สัมผัสใกล้ชิดกับประชาชนในหลายสาขาอาชีพ และข้อมูลจากคณะกรรมการการกลั่นกรองร่างกฎหมายแห่งสภาทนายความ ซึ่งสภาทนายความได้แต่งตั้งขึ้นมาเพื่อให้การสนับสนุนการปฏิบัติงานของสมาชิกวุฒิสภา มาเป็นข้อมูลประกอบในการปฏิบัติหน้าที่ในฐานะสมาชิกวุฒิสภา เช่น ในพิจารณากลั่นกรองร่างกฎหมายต่าง ๆ เพื่อที่ประชาชนจะได้กฎหมายที่มีความเป็นธรรมมากที่สุด

คณะกรรมการการกลั่นกรองร่างกฎหมายแห่งสภาทนายความ ได้รับการแต่งตั้งขึ้นโดยสภาทนายความ เพื่อระดมความคิดเห็นทางด้านกฎหมายจากทนายความผู้ทรงคุณวุฒิและความเห็นจากทนายความที่อยู่ในพื้นที่ซึ่งทราบข้อเท็จจริงในการออกกฎหมายแต่ละฉบับ เสนอต่อสมาชิกวุฒิสภาเพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบในปฏิบัติหน้าที่ในรัฐสภา โดยคณะกรรมการชุดนี้ประกอบไปด้วยนักกฎหมายผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 45 ท่าน นับเป็นกรรมการชุดใหญ่ที่สุดเท่าที่สภาทนายความเคยมีกรรมการชุดต่าง ๆ มา

---

[29] ข้อมูลจากสภาทนายความ

การแต่งตั้งคณะกรรมการดังกล่าวนับได้ว่าเป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติโดยส่วนรวมอย่างยิ่ง และเป็นบทบาทที่มีต่อวุฒิสภาที่สำคัญอีกประการหนึ่งของผู้ประกอบวิชาชีพทนายความ นอกเหนือจากการปฏิบัติหน้าที่ในฐานะสมาชิกวุฒิสภา ที่มีหน้าที่ในการกลั่นกรองกฎหมาย พิจารณาถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่ประพฤติตนไม่ถูกต้อง และทำหน้าที่สรรหา คัดเลือก และแต่งตั้งบุคคลหรือคณะบุคคลที่มีความสำคัญต่อการเมืองการปกครอง ตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540

บทบาททนายความกับสภาร่างรัฐธรรมนูญ

สภาร่างรัฐธรรมนูญ เป็นองค์กรของรัฐที่มีหน้าที่ในการร่างรัฐธรรมนูญเพื่อเสนอต่อรัฐสภา รัฐธรรมนูญจะมีคุณลักษณะเป็นอย่างไร หรือจะมีความเป็นประชาธิปไตยมากน้อยแค่ไหนก็ย่อมขึ้นอยู่กับสภาร่างรัฐธรรมนูญ ดังนั้นสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญจึงเป็นบุคคลสำคัญที่จะสามารถกำหนดแนวทางการเมืองการปกครองของประเทศได้ ซึ่งมีจำนวน 99 คนดังต่อไปนี้

1) บุคคลที่รัฐสภาเลือกตั้งจากผู้สมัครรับเลือกตั้งจังหวัดละหนึ่งคน รวม 76 คน

2) บุคคลที่รัฐสภาเลือกตั้งจากผู้เชี่ยวชาญหรือผู้มีประสบการณ์ทางการเมือง การบริหารราชการแผ่นดิน หรือการร่างรัฐธรรมนูญ รวม 23 คน

ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญเมื่อวันที่ 26 ธันวาคม 2539 ผู้ประกอบวิชาชีพทนายความที่ได้รับการเลือกตั้งเข้าไปเป็นสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญมีจำนวน 25 คน[30] และสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญที่เป็นทนายความก็ได้มีบทบาท

---

[30] กองบรรณาธิการวารสารสภาทนายความ. "สมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ". วารสารสภาทนายความ. ปีที่ 5 ฉบับที่ 26 กุมภาพันธ์-มีนาคม 2540. หน้า 35-41

สำคัญในการร่างรัฐธรรมนูญ และรัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้มีการประกาศใช้ในปี พ.ศ.2540 นับได้ว่าเป็นการปฏิรูปการเมืองการปกครองครั้งสำคัญที่สุดของประเทศไทย

อำนาจบริหาร

คณะรัฐบาล ซึ่งประกอบไปด้วยนายกรัฐมนตรี รองนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีและรัฐมนตรีช่วยประจำกระทรวง ทบวงต่าง ๆ เป็นผู้ใช้อำนาจในการบริหารประเทศ และเป็นผู้กำหนดนโยบายในการบริหารประเทศว่าจะแก้ปัญหาของประเทศอย่างไร และเป็นผู้กำหนดว่าจะให้มีการพัฒนาหรือปฏิรูปการเมืองการปกครองของประเทศเป็นไปในรูปแบบไหน อย่างไร เมื่อผู้ประกอบอาชีพทนายความได้มีโอกาสเข้าไปมีตำแหน่งต่าง ๆ ในคณะรัฐบาล รวมทั้งเป็นนายกรัฐมนตรีด้วย ดังนั้นจึงมีบทบาทในการใช้อำนาจบริหารของประเทศดังกล่าว

อำนาจตุลาการ

อำนาจตุลาการเป็นอำนาจที่จะช่วยผดุงความยุติธรรมให้แก่ประชาชน และผู้ที่ใช้อำนาจนี้คือ ศาล แต่ทนายความก็มีส่วนร่วมในการผดุงความยุติธรรมด้วยเช่นกัน ในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายต่าง ๆ อันได้แก่

1. กฎหมายรัฐธรรมนูญ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้มีบทบัญญัติคุ้มครองสิทธิการมีทนายความของจำเลยในคดีอาญา ดังนี้

1) มาตรา 239 วรรค 3 บัญญัติว่า " บุคคลที่ถูกควบคุม คุมขัง หรือจำคุก ย่อมมีสิทธิพบปะ หรือปรึกษาทนายความเป็นการเฉพาะตัว และมีสิทธิได้รับการเยี่ยมตามสมควร"

กฎหมายกำหนดให้ผู้ที่ถูกควบคุม คุมขัง หรือจำคุก มีสิทธิในการพบปะหรือปรึกษาทนายความเป็นการเฉพาะตัว และมีสิทธิได้รับการเยี่ยมตามสมควร เป็นการให้ความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลในเบื้องต้น เพื่อที่จะให้ได้รับความยุติธรรมต่อไป ซึ่งทนายความก็สามารถมีบทบาทในการผดุงความยุติธรรมในส่วนนี้ได้ตามกฎหมาย

2) มาตรา 241 วรรค 2 บัญญัติว่า "ในชั้นสอบสวน ผู้ต้องหามีสิทธิให้ทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้ารับฟังการสอบปากคำของตนเองได้"

การที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ดังกล่าวก็เพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพเบื้องต้นของประชาชน สภาทนายความจึงเล็งเห็นว่า งานให้คำปรึกษาผู้ต้องหาและเข้าฟังการสอบปากคำในคดีอาญา เป็นภาระหน้าที่ที่สำคัญ สามารถทำให้ผู้ต้องหาได้เข้าใจถึงสิทธิของตนตามรัฐธรรมนูญ และได้รับความยุติธรรมเบื้องต้นในการต่อสู้คดี จึงได้จัดทำ "**โครงการทนายความอาสาให้คำปรึกษาผู้ต้องหาและเข้าฟังการสอบปากคำในคดีอาญา**" ขึ้น โดยได้รับเงินอุดหนุนจากรัฐบาล และได้รับความร่วมมือจากสำนักงานตำรวจแห่งชาติโดยการทำบันทึกข้อตกลงแนวทางปฏิบัติกรณีผู้ต้องหาใช้สิทธิให้ทนายความเข้าฟังการสอบปากคำของตน ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 241 วรรค 2

ทนายความที่ปฏิบัติงานตามโครงการนี้ จะต้องมีความรับผิดชอบสูงในการที่จะช่วยเหลือผู้ต้องหาในการแก้ไขปัญหา อุปสรรค และข้อขัดข้องต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับกฎหมายซึ่งเป็นการอำนวยความยุติธรรมเบื้องต้นให้แก่ผู้ต้องหา และยังเป็นการสร้างทัศนคติที่ดีแก่ภาครัฐและสถาบันทนายความกับประชาชนได้เป็นอย่างดี

ในการปฏิบัติงานตามโครงการนี้ สภาทนายความได้เปิดศูนย์ 24 ชั่วโมง เพื่อรองรับการแจ้งเหตุขอทนายเข้าร่วมฟังการสอบปากคำผู้ต้องหาในคดีอาญา ตามรัฐธรรมนูญ และส่งทนายความไปปฏิบัติหน้าที่ตามที่ได้รับการร้องขอ

กฎหมายรัฐธรรมนูญ มาตรา 241 วรรค 2 ดังกล่าวเป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพเบื้องต้นของประชาชน ดังนั้นการช่วยให้ผู้ต้องหาเข้าใจถึงสิทธิของตนตามกฎหมายรัฐธรรมนูญเป็นเรื่องที่สำคัญที่ทำให้ประชาชนได้ตระหนักและสามารถใช้สิทธิของตนได้อย่างเต็มที่ ซึ่งจะทำให้สามารถคุ้มครองเสรีภาพเบื้องต้นของตนได้ บทบาทของทนายความในโครงการนี้จึงนับได้ว่าเป็นบทบาทที่สำคัญบทบาทหนึ่งในการปฏิรูปการเมืองการปกครองของไทย

3) มาตรา 242 บัญญัติว่า "ผู้ต้องหาหรือจำเลยคดีอาญา ย่อมมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือจากรัฐด้วยการจัดหาทนายความให้ตามที่กฎหมายกำหนด ในกรณีที่ผู้ถูกควบคุมไม่อาจหาทนายความได้ รัฐต้องให้ความช่วยเหลือโดยจัดหาทนายความให้โดยเร็ว"

สภาทนายความได้เล็งเห็นความจำเป็นในการมีทนายความของผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาตามบทบัญญัติดังกล่าว จึงได้จัดทำโครงการทนายความอาสาขึ้น เพื่อเปิดโอกาสให้ทนายความทั่วประเทศอาสาสมัครเข้ามาเป็นทนายความในแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยตามกฎหมาย เพื่อทำหน้าที่ผดุงความยุติธรรมให้แก่สังคม

2. ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

1) มาตรา 134 ทวิ บัญญัติว่า "ในคดีที่ผู้ต้องหามีอายุไม่เกินสิบแปดปีในวันที่พนักงานสอบสวนแจ้งข้อหา ก่อนถามคำให้การให้พนักงานสอบสวนถามผู้ต้องหาว่ามีทนายความหรือไม่ ถ้าไม่มีให้รัฐจัดหาทนายความให้

การจัดหาทนายความตามวรรคหนึ่ง ให้พนักงานสอบสวนปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกระทรวง และให้ทนายความที่รัฐจัดหาให้ได้รับเงินรางวัลและค่าใช้จ่ายตามระเบียบที่กระทรวงยุติธรรมกำหนดโดยได้รับความเห็นชอบจากกระทรวงการคลัง"

จากการที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 53 ได้บัญญัติรับรองให้เด็กและเยาวชนมีสิทธิได้รับความคุ้มครองโดยรัฐจากการใช้ความรุนแรงและการปฏิบัติอันไม่เป็นธรรม และได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134 ทวิ ที่บัญญัติให้มีการเพิ่มการคุ้มครองสิทธิเด็กมากขึ้นดังกล่าว สภาทนายความเล็งเห็นความสำคัญของการเข้าไปมีบทบาทตามบทบัญญัติกฎหมายในเรื่องดังกล่าวจะสามารถช่วยเหลือและคุ้มครองสิทธิเด็กได้ จึงได้จัด**ทำโครงการทนายความอาสาสมัครเข้าฟังการถามคำให้การผู้องหาที่มีอายุไม่เกิน 18 ปี ในวันที่พนักสอบสวนแจ้งข้อหาขึ้น**

ในการปฏิบัติงานตามโครงการนี้ สภาทนายความได้เปิดศูนย์ 24 ชั่วโมง เพื่อรองรับการแจ้งเหตุขอทนายเข้าร่วมฟังการสอบปากคำผู้ต้องหาที่เป็นเด็ก และส่งทนายความไปปฏิบัติหน้าที่ตามที่ได้รับการร้องขอ จึงนับได้ว่าผู้ประกอบวิชาชีพทนายความได้มีส่วนสำคัญในการปกป้องและคุ้มครองสิทธิเด็กตามที่ได้บัญญัติไว้ในกฎหมาย ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว และถ้าเด็กได้รับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพตามกฎหมายจริงในทางปฏิบัติ ก็นับได้ว่าเป็นการปฏิรูปการเมืองการปกครองไปอีกขั้นหนึ่ง

2) มาตรา 173 บัญญัติว่า "ในคดีที่มีอัตราโทษประหารชีวิต ก่อนจะเริ่มพิจารณาให้ศาลถามจำเลยว่ามีทนายความหรือไม่ ถ้าไม่มีก็ให้ศาลตั้งให้"

บทบัญญัติดังกล่าวนี้จะช่วยให้จำเลยได้มีโอกาสได้ปรึกษากับทนายความก่อน เพื่อที่ทนายความจะได้ช่วยให้ได้รับความยุติธรรมตามกฎหมายได้ สภาทนายความจึงได้จัดให้มีโครงการทนายอาสา เพื่อเข้าเป็นทนายความตามที่กฎหมายกำหนด

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้น ชี้ให้เห็นว่าทนายความได้เข้าไปมีบทบาทในการปฏิรูปการเมืองการปกครองในอำนาจรัฐ ได้อย่างไรบ้าง ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้ คือ

*ใช้อำนาจนิติบัญญัติ*ผ่านทางสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาโดยการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา และผ่านทางสภาร่างรัฐธรรมนูญโดยการเป็นสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ ซึ่งรัฐธรรมนูญฉบับนี้เป็นพื้นฐานและเป็นก้าวสำคัญของการปฏิรูปการเมืองการปกครองของไทย *ใช้อำนาจบริหาร*ผ่านทางคณะรัฐบาลที่ทนายความมีโอกาสเป็นรัฐมนตรี และ*ใช้อำนาจตุลาการ*ผ่านบทบัญญัติของกฎหมาย เช่น กฎหมายรัฐธรรมนูญ และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ฯลฯ ดังนั้นตราบใดที่ประเทศยังมีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอยู่ ทนายความก็สามารถเข้าไปมีบทบาทในการปฏิรูปการเมืองการปกครองในอำนาจรัฐได้ดังกล่าวมาข้างต้น

บทบาทของทนายความนอกอำนาจรัฐ

ทนายความนอกจากจะมีบทบาทในการปฏิรูปการเมืองการปกครองในอำนาจรัฐดังที่กล่าวมาแล้ว ก็ยังมีบทบาทนอกอำนาจรัฐในฐานะของเอกชน ได้แก่ การให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายแก่ประชาชน การผดุงความยุติธรรมให้แก่ประชาชน สังคม และประเทศชาติ การคุ้มครองสิทธิและเสรี ภาพของประชาชน การจัดตั้งกลุ่มกฎหมายเพื่อเป็นที่ปรึกษาและให้ความคิดเห็นด้านกฎหมายให้แก่รัฐสภาหรือรัฐบาล และการตรวจสอบการเลือกตั้ง

บทบาทในการให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายแก่ประชาชน

การปฏิรูปการเมืองการปกครอง มีความจำเป็นที่จะต้องให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย และมีความรู้เกี่ยวกับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเมือง เช่น กฎหมายรัฐธรรมนูญ เป็นต้น เพื่อที่การเมืองการปกครองของประเทศจะได้พัฒนาก้าวหน้ายิ่งขึ้นไป

ทนายความสามารถมีบทบาทในการให้ความรู้ทางด้านกฎหมายที่เกี่ยวกับการเมืองแก่ประชาชนทั้งในฐานะส่วนตัวและองค์กรของทนายความ

ในฐานะส่วนตัว ทนายความเป็นผู้มีความรู้เกี่ยวกับกฎหมายเป็นอย่างดี และมีโอกาสได้ใกล้ชิดกับประชาชนในการเป็นทนายความว่าต่างแก้ต่างคดีให้แก่ประชาชนที่เป็นคู่ความในศาล เป็นที่ปรึกษาของประชาชนผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนหรือมีปัญหา และเป็นที่ปรึกษาให้แก่องค์กรเอกชนต่าง ๆ จากการที่มีโอกาสได้ใกล้ชิดกับคนหรือประชาชนเป็นจำนวนมากนี้ ทนายความจึงสามารถถ่ายทอดหรือให้ความรู้ความเข้าใจในเรื่องที่เกี่ยวกับกฎหมายต่าง ๆ ที่จะมีผลต่อการปฏิรูปการเมืองการ

ปกครอง เช่น รัฐธรรมนูญ กฎหมายการเลือกตั้ง และการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย แก่บุคคลต่างๆ ตามที่โอกาสจะอำนวยได้

ในฐานะองค์กร สภาทนายความ เป็นองค์กรของผู้ประกอบวิชาชีพทนายความ มีหน้าที่ที่สำคัญประการหนึ่งคือการเผยแพร่ความรู้ทางกฎหมายให้แก่ประชาชน โดยได้จัดทำโครงการที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. โครงการเผยแพร่ความรู้ทางกฎหมาย

สภาทนายความ ได้จัดทำโครงการเผยแพร่ความรู้ทางกฎหมายให้แก่ประชาชนโดยทั่วไป เพื่อให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายมากขึ้น โดยการจัดทำหนังสือเกี่ยวกับกฎหมายต่าง ๆ เพื่อแจกให้แก่ประชาชนโดยทั่วไป เช่น รัฐธรรมนูญ และกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้ง ฯลฯ นอกจากนี้ยังได้มีจัดให้มีการติดต่อประสานงานไปยังหน่วยงานราชการ เช่น ผู้ว่าราชการจังหวัด หรือนายอำเภอในพื้นที่ที่จะจัดโครงการเผยแพร่ความรู้เพื่อแนะนำโครงการและทราบถึงความต้องการของประชาชน และได้จัดให้มีการเผยแพร่ความรู้ทางกฎหมายแก่คณะกรรมการตำบลหรือหมู่บ้าน เพื่อที่บุคคลเหล่านี้จะได้นำความรู้ที่ได้รับมาช่วยเหลือแนะนำแก่ประชาชนต่อไป นอกจากนี้ยังได้มีการการส่งบุคคลากรของสภาทนายความไปบรรยายให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายต่าง ๆ ตามที่มีการร้องขอจากหน่วยงานราชการหรือเอกชนอีกด้วย ซึ่งในปี พ.ศ.2544 นี้ สภาทนายความมีเป้าหมายในการจัดทำโครงการเผยแพร่ความรู้ทางกฎหมายแก่ประชาชนกลุ่มสาขาอาชีพต่าง ๆ ทั่วประเทศ 400 โครงการ จำนวนประชาชนที่คาดว่าจะได้รับการอบรมความรู้กฎหมายเบื้องต้น 120,000 คน[31]

จากโครงการดังกล่าวจะเห็นได้ว่าสภาทนายความมีบทบาทสำคัญในการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายตามความต้องการของประชาชน หรือ องค์กรต่าง ๆ

---

[31] สภาทนายความ. โครงการช่วยเหลือประชาชนทางกฎหมาย สำหรับเงินอุดหนุนจากรัฐบาล ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2544. หน้า 3

รวมทั้งได้มีโอกาสเผยแพร่ความรู้ที่เกี่ยวกับการเมืองอันได้แก่ กฎหมายรัฐธรรมนูญ กฎหมายการเลือกตั้ง และการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ให้แก่ องค์กรต่าง ๆ ทั้งของรัฐและเอกชน ดังนั้นเพื่อช่วยให้การปฏิรูปการเมืองการปกครองประสบผลสำเร็จเร็วขึ้น สภาทนายความซึ่งมีความพร้อมในเรื่องของบุคคลากรและทุนจึงควรเพิ่มบทบาทในการให้ความรู้ทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการเมืองเพิ่มมากขึ้น โดยอาจแทรกเนื้อหาสั้น ๆ เกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตย และรัฐธรรมนูญ ลงในการบรรยายหรือเผยแพร่ความรู้ทางด้านกฎหมายแต่ละครั้ง ซึ่งจะเป็นการเสริมสร้างความรู้ให้แก่ประชาชนกลุ่มเป้าหมายในเรื่องดังกล่าว ทำให้เกิดจิตสำนึกประชาธิปไตย และได้ทราบถึงสิทธิและหน้าที่ของตนตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ

2. โครงการพัฒนาวิทยากรและวิชาการ

สภาทนายความได้มีการพัฒนาวิทยาการและวิชาการให้แก่บรรดาสมาชิกเพื่อสร้างบุคคลากรที่มีความพร้อมในการเป็นวิทยากรให้ความรู้กฎหมายแก่ประชาชน และเปิดโอกาสให้ทนายความได้รับฟังและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ความรู้ และประสบการณ์ในการเป็นวิทยากรระหว่างการเป็นทนายความด้วยกัน[32] ซึ่งในปี พ.ศ.2544 นี้ สภาทนายความมีเป้าหมายในการจัดการอบรมเสริมสร้างประสิทธิภาพการเป็นวิทยากรแก่ทนายความทั่วประเทศ ประมาณ 2,000 คน รวมทั้งการผลิตเอกสารทางวิชาการ[33]

โครงการนี้จะช่วยให้ทนายความมีความรู้ความสามารถเพิ่มมากขึ้น และพร้อมที่จะเป็นวิทยากรให้ความรู้กฎหมายแก่ประชาชน ซึ่งสภาทนายความอาจจะให้ความรู้เกี่ยวกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย กฎหมายเลือกตั้ง และกฎหมายรัฐธรรมนูญ เพื่อที่ผู้ที่เข้ารับการอบรมดังกล่าวจะได้นำความรู้ที่ได้รับไปเผยแพร่ให้แก่

---

[32] สมัคร เชาวภานันท์, อ้างแล้ว, หน้า 23

[33] สภาทนายความ, อ้างแล้ว, หน้า 3

ประชาชนต่อไป นับเป็นส่วนสำคัญที่จะช่วยให้การปฏิรูปการเมืองการปกครองสามารถบรรลุตามวัตถุประสงค์ได้

<u>บทบาทในการผดุงความยุติธรรมให้แก่ประชาชน สังคม และประเทศชาติ</u>

การดูแลให้เกิดความเป็นธรรมขึ้นในสังคม ลดความไม่เสมอภาค และความไม่เท่าเทียม หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า การผดุงความยุติธรรมนั้น เป็นบทบาทหน้าที่ของรัฐที่จะต้องจัดให้มีขึ้นเพื่อให้เกิดความสงบสุขขึ้นในประเทศ โดยผ่านทางตำรวจ อัยการ และศาล อันเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้เกิดการปฏิรูปการเมืองการปกครอง ทนายความก็เป็นอีกบุคคลหนึ่งที่จะช่วยการผดุงความยุติธรรมและปกป้องประชาชนดังกล่าวได้ดังนี้

1. ในฐานะส่วนตัว จากการประกอบวิชาชีพทนายความที่มีหน้าที่ว่าความว่าต่าง แก้ต่าง ต่อสู้คดีให้แก่คู่ความ จึงทำให้สามารถช่วยเหลือผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนให้ได้รับความยุติธรรมจากการใช้กฎหมายได้ เป็นการผดุงความยุติธรรมโดยเข้าไปช่วยเหลือให้ประชาชนได้รับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพที่มีอยู่ตามกฎหมาย

2. ในฐานะองค์กรเอกชน คือสภาทนายความ ได้จัดให้มีโครงการต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1) โครงการให้ความช่วยเหลือประชาชนฝ่ายคดี

โครงการนี้มีวัตถุประสงค์ในการส่งเสริม ช่วยเหลือ แนะนำ เผยแพร่ ให้การศึกษาแก่ประชาชนในเรื่องเกี่ยวกับกฎหมาย ในรูปแบบของการให้คำปรึกษาหรือแนะนำ การจัดทนายความว่าต่างแก้ต่าง และการร่างนิติกรรมสัญญา เพื่อเป็นการแบ่งเบาภาระของประชาชนผู้ยากไร้ให้ได้รับความช่วยเหลือโดยไม่ต้องเสียค่าทนายความหรือค่าใช้จ่ายใด ๆ ให้แก่ทนายความผู้ดำเนินการทั้งสิ้น เพื่อให้ประชาชนได้รับความเป็นธรรมจากกฎหมายโดยทั่วถึงจึงได้จัดให้มีทนายความให้คำปรึกษาแนะนำปัญหา

กฎหมายและช่วยเหลือคดีทั้งในส่วนกลางและภูมิภาค[34] ซึ่งผู้มาขอรับความช่วยเหลือดังกล่าวจะต้องเป็นผู้ที่ยากไร้และไม่ได้รับความเป็นธรรม และในปี พ.ศ.2544 นี้ สภาทนายความมีเป้าหมายในการดำเนินการให้ความช่วยเหลือทางคดี จัดทนายความว่าต่าง แก้ต่าง จำนวน 2,500 คดี และให้คำปรึกษา แนะนำ ทางกฎหมายเฉพาะที่สำนักงานส่วนกลาง จำนวน 15,000 เรื่อง[35]

โครงการนี้นับว่าเป็นโครงการสำคัญที่จะช่วยเหลือผดุงความยุติธรรมให้แก่ผู้ที่ยากไร้และไม่ได้รับความเป็นธรรม ซึ่งมีผู้มาขอรับบริการเป็นจำนวนมาก การปฏิบัติงานตามโครงการนี้จึงเป็นบทบาทที่สำคัญของทนายความในการผดุงความยุติธรรมให้แก่บุคคลในสังคมดังกล่าว

2) โครงการทนายความอาสาประจำหน่วยราชการ

โครงการนี้ได้รับเงินอุดหนุนจากรัฐบาลและได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานราชการในการจัดสถานที่เพื่อให้มีทนายความอาสาสมัครไปประจำยังหน่วยราชการนั้น ๆ ทำหน้าที่ให้คำแนะนำปรึกษาปัญหาข้อกฎหมายแก่ประชาชนผู้มีอรรถคดี หรือมีปัญหาขัดข้องในการติดต่องานกับส่วนราชการ ให้ประชาชนได้มีความรู้ความเข้าใจถึงสิทธิหน้าที่ต่าง ๆ ตามกฎหมาย ขจัดปัญหาอุปสรรคในการติดต่องานกับส่วนราชการในการดำเนินงานของทนายความอาสานี้ ทางสภาทนายความไม่คิดค่าใช้จ่ายใด ๆ ทั้งสิ้น มีสถานที่ในการให้บริการ คือ ที่ทำการสภาทนายความ และตามหน่วยงานราชการทั้งในกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด รวม 51 แห่ง โดยให้บริการแนะนำให้คำปรึกษากฎหมายแก่ประชาชนในวันและเวลาราชการ[36] และในปี พ.ศ.2544 นี้ สภาทนายความมีเป้าหมายในการจัดทนายความให้คำปรึกษา แนะนำปัญหากฎหมายแก่

---

[34] สมัคร เชาวภานันท์. อ้างแล้ว, หน้า 22

[35] สภาทนายความ. อ้างแล้ว, หน้า 3

[36] สมัคร เชาวภานันท์. อ้างแล้ว, หน้า 22

ประชาชน ณ สถานที่ต่าง ๆ ที่กำหนด 40 แห่ง รวม 31 จังหวัด จำนวนทนายความ 600 คน จำนวนประชากรที่คาดว่าจะได้รับคำปรึกษา แนะนำ จำนวน 1.3 แสนคน[37]

จะเห็นได้ว่าโครงการนี้มีส่วนช่วยเหลือประชาชนเป็นอันมาก ทำให้ประชาชนมีที่พึ่ง และมีทัศนคติที่ดีต่อองค์การของรัฐ ทำให้เกิดความรู้สึกว่ารัฐไม่ได้ทอดทิ้งประชาชน และคอยผดุงความยุติธรรมให้แก่ประชาชนและสังคมโดยผ่านทางสภาทนายความ และทนายความอาสาสมัครในโครงการนี้ก็นับได้ว่ามีบทบาทในการผดุงความยุติธรรมให้แก่ผู้ที่มาใช้บริการด้วยเช่นกัน

<u>บทบาทในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน</u>

รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันได้ให้สิทธิและเสรีภาพแก่ประชาชนชาวไทยมากขึ้น เช่น การใช้อำนาจรัฐต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ประชาชนได้รับการคุ้มครองในเรื่องของสิทธิมนุษยชน และผลกระทบจากสิ่งแวดล้อม ฯลฯ สภาทนายความได้ให้ความช่วยเหลือแก่ประชาชนในส่วนนี้โดยการจัดทำโครงการสำนักงานสิทธิมนุษยชนและโครงการสภาทนายความพิทักษ์สิ่งแวดล้อมขึ้นโดยมีรายละเอียดดังนี้

1.โครงการสำนักงานสิทธิมนุษยชน

โครงการนี้ได้จัดทำขึ้นเพื่อให้สอดคล้องสนองรับสิทธิของปวงชนชาวไทยตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ เริ่มปฏิบัติหน้าที่ตั้งแต่เดือนพฤษภาคม 2542 เป็นต้นมา โดยทำหน้าที่ในด้านคดีและเป็นที่ปรึกษากฎหมายในด้านสิทธิมนุษยชน ทำการเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจในด้านสิทธิมนุษยชนแก่ประชาชน และการฝึกอบรมบุคลากรให้มีความชำนาญและสามารถทำงานให้ความช่วยเหลือในเรื่องเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังมีการติดต่อกับองค์กรเอกชนอื่น ๆ ในการร่วมกันเพื่อให้การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในเรื่องเฉพาะด้าน เช่น สิทธิสตรี เด็ก และผู้ใช้

---

[37] สภาทนายความ. อ้างแล้ว, หน้า 3

แรงงาน ซึ่งเดิมดำเนินงานโดยใช้ชื่อว่า "สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนสภาทนายความ"[38]

ในปี พ.ศ.2544 นี้ สภาทนายความมีเป้าหมายในการจัดทนายความให้คำปรึกษาและช่วยเหลือในกรณีมีการละเมิดสิทธิมนุษยชนรวมตลอดจนการคุ้มครองสิทธิผู้บริโภค จัดวิทยากรบรรยายความรู้ทางกฎหมายสาขานี้ให้กับโรงเรียน สถาบันการศึกษา ประมาณ 30 แห่ง และคาดว่าจะมีผู้ขอรับความช่วยเหลือใช้บริการให้คำปรึกษาตลอดจนร่วมฟังคำบรรยาย ประมาณ 4,000 คน[39]

โครงการนี้จะช่วยให้ประชาชนได้รับความคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิความเป็นมนุษย์ในด้านต่าง ๆ ตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ และเพิ่มความมั่นใจให้แก่ประชาชนชาวไทยว่าจะไม่ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน เพราะมีสภาทนายความเป็นที่พึ่งและสามารถให้ความคุ้มครองแก่ประชาชนได้

2. **โครงการสำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อม** เดิมสภาทนายความได้ริเริ่มดำเนินโครงการสภาทนายความพิทักษ์สิ่งแวดล้อม โดยทำการเผยแพร่ อบรม สัมมนาอาสาสมัครทนายความและประชาชนทั่วไปเกี่ยวกับข้อมูลปัญหาสิ่งแวดล้อม กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม แนวทางในการแก้ปัญหาและให้ความช่วยเหลือทางคดีสิ่งแวดล้อม ซึ่งในปัจจุบันปัญหาสิ่งแวดล้อมทวีความรุนแรงมากขึ้น โครงการนี้จึงมีเป้าหมายในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารและกฎหมายในเรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อม เพื่อที่ประชาชนจะได้มีความเข้าใจในสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายของตนว่ามีอยู่อย่างไร จะได้แก้ปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างจริงจัง พร้อมทั้งป้องกันปัญหาที่กำลังจะเกิดขึ้นได้ด้วย การดำเนินเพื่อเพื่อบรรลุเป้าหมายดังกล่าว คณะกรรมโครงการสภาทนายความพิทักษ์สิ่งแวดล้อมได้จัดให้มีกิจกรรมในรูปแบบต่าง ๆ อาทิ การสัมมนาเชิงปฏิบัติการทนาย

---

[38] สมัคร เชาวภานันท์. อ้างแล้ว, หน้า 23

[39] สภาทนายความ. อ้างแล้ว, หน้า 3

ความอาสาพิทักษ์สิ่งแวดล้อม การจัดเสวนาให้ความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อม การเผยแพร่ความรู้และช่วยเหลือประชาชนด้านกฎหมายสิ่งแวดล้อม รวมทั้งผลักดันให้มีการปรับปรุงกฎหมายสิ่งแวดล้อม แต่ต่อมาในปัจจุบันได้ปรับโครงสร้างสภาทนายความพิทักษ์สิ่งแวดล้อมมาเป็นสำนักงานคณะกรรมการพิทักษ์สิ่งแวดล้อม เพื่อให้สอดคล้องกับกฎหมายรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2540[40] ซึ่งในปี 2544 นี้ สภาทนายความ มีเป้าหมายในการเผยแพร่ความรู้ทางด้านกฎหมายสิ่งแวดล้อมแก่ประชาชนทั่วไป และให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ที่ได้รับผลกระทบจากสิ่งแวดล้อมแก่ประชาชน หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องประมาณ 3,000 คน[41]

ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นปัญหาสำคัญและนับวันจะทวีความรุนแรงมากขึ้น ปัจจุบันมีปัญหาสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ มากมาย ที่ยังไม่สามารถแก้ปัญหาได้ มีการรวมตัวกันของประชาชนเพื่อต่อต้านโครงการต่าง ๆ ทั้งที่เป็นของรัฐและเอกชนที่มีหรืออาจมีผลกระทบสิ่งแวดล้อม ซึ่งอาจมีผลต่อการเมืองการปกครองทำให้เกิดความไม่สงบขึ้นในบ้านเมืองได้ ดังนั้นการให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อม การป้องกันและการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม จะช่วยให้ประชาชนเข้าใจในปัญหาต่าง ๆ และสามารถแก้ปัญหาได้ด้วยวิธีการอันเหมาะสม โดยไม่ต้องใช้ความรุนแรง การจัดทำโครงการนี้จึงเป็นบทบาทที่สำคัญอีกบทบาทหนึ่งของสภาทนายความในการปฏิรูปการเมืองการปกครองในส่วนของการช่วยเหลือให้ประชาชนได้รับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ

---

[40] สมัคร เชาวกานันท์. อ้างแล้ว, หน้า 23

[41] สภาทนายความ. อ้างแล้ว, หน้า 3

<u>บทบาทในการเป็นที่ปรึกษาและให้ความคิดเห็นทางด้านกฎหมายให้แก่องค์กรต่าง ๆ</u>

บทบาทนี้ทนายความสามารถทำได้ทั้งสองฐานะคือในฐานะส่วนตัวและในรูปขององค์กรวิชาชีพคือสภาทนายความ

สภาทนายความได้มีโอกาสทำหน้าที่ต่อสังคมส่วนรวมในการเป็นที่ปรึกษาและให้ความคิดเห็นทางด้านกฎหมายให้แก่องค์กรต่าง ๆ ทั้งที่เป็นของรัฐและเอกชน ดังนี้

1. **การแต่งตั้งคณะกรรมการการกลั่นกรองร่างกฎหมายแห่งสภาทนายความ**ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค เพื่อระดมความคิดเห็นทางด้านกฎหมายจากทนายความผู้ทรงคุณวุฒิ และความเห็นจากทนายความที่อยู่ในพื้นที่ ซึ่งจะทราบข้อเท็จจริงในการออกกฎหมายแต่ละฉบับ โดยจะนำความเห็นนี้ผ่านสมาชิกวุฒิสภาที่เป็นทนายความในขั้นตอนการพิจารณาของวุฒิสภา เรื่องนี้ถือเป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติโดยส่วนรวมอย่างยิ่ง ถือว่าเป็นงานระดับชาติของสภาทนายความ ที่ผ่านมาการร่างกฎหมายแต่ละฉบับบุคลากรที่เป็นทนายความซึ่งเป็นผู้รู้เห็นปัญหาข้อกฎหมายโดยตรงมีบทบาทค่อนข้างน้อย ส่วนใหญ่แล้วกฎหมายจะประกาศใช้ออกมาโดยข้าราชการประจำเป็นคนร่างเสียส่วนใหญ่ แต่ต่อนี้ไปเนื่องจากเรามีสมาชิกที่เป็นวุฒิสภาที่เป็นทนายความถึง 32 คน นับว่าเป็นโอกาสดีที่วิชาชีพทนายความจะได้เข้าไปมีบทบาทตรงในส่วนนี้[42]

คณะกรรมการการกลั่นกรองร่างกฎหมายแห่งสภาทนายความ จะมีบทบาทในการช่วยให้ประเทศมีกฎหมายตรงกับความจำเป็นและความต้องการของประชาชนมากขึ้น ทำให้การเมืองมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์สำคัญของการปฏิรูปการเมืองการปกครอง

---

[42] สัก กอแสงเรือง. "3 ปี บนเก้าอี้นายกสภาทนายความ". <u>ข่าวสภาทนายความ</u>. ตุลาคม 2543 , หน้า 2

2. การเป็นกรรมการยกร่างกฎหมายในระดับต่าง ๆ ของกรรมการบริหารสภาทนายความ

คณะกรรมการบริหารของสภาทนายความได้รับการแต่งตั้งให้เป็นกรรมการยกร่างกฎหมายในระดับต่าง ๆ ทั้งในเรื่องของสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง ขณะนี้ได้รับการแต่งตั้งเข้าไปเป็นกรรมการยกร่างกฎหมายไม่น้อยกว่า 15 แห่ง และเป็นคณะทำงานที่ปรึกษาตามคำสั่งของนายกรัฐมนตรี 40 แห่ง[43]

การที่สภาทนายความได้รับการแต่งตั้งให้เป็นที่ปรึกษาและยกร่างกฎหมายดังกล่าว นับได้ว่าสภาทนายความได้เข้าไปมีบทบาทสำคัญในการปฏิรูปการเมือง เพราะเป็นผู้มีส่วนในการสร้างกติกาหรือกฎหมายเพื่อมาบังคับใช้แก่ประชาชน

<u>บทบาทในการตรวจสอบการเลือกตั้ง</u>

การเลือกตั้งเป็นหัวใจของการปกครองระบอบประชาธิปไตย การเลือกตั้งที่มีความบริสุทธิ์ ยุติธรรม ไม่มีการโกง จะทำให้ได้เราผู้แทนราษฎร หรือวุฒิสมาชิกที่ตรงกับความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง และเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดในการปฏิรูปการเมืองการปกครองให้มีความสุจริตและมีประสิทธิภาพ เพราะถ้านักการเมืองไม่มีการโกงหรือการลงทุน ก็จะไม่มีการต้องถอนทุนคืน และจะสามารถทำงานโดยคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมของประชาชนทั้งประเทศ ซึ่งจะมีผลทำให้ประเทศชาติมีความเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น

การตรวจสอบการเลือกตั้ง มีวัตถุประสงค์เพื่อให้มีการเลือกตั้งที่สุจริตและเที่ยงธรรม ดังนั้นทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องต้องได้รับการตรวจสอบ ดังนี้

---

[43] สักกอ แสงเรือง. "นายสัก กอแสงเรือง นำสภาทนายความชุดสหัสวรรษใหม่ 2000". <u>วารสารสภาทนายความ</u>. ปีที่ 8 ฉบับที่ 33. 2542, หน้า 53

1. ผู้มีสิทธิเลือกตั้งทุกคนต้องปฏิบัติตามกฎหมาย เช่น ไม่เล่นการพนันเกี่ยวกับการเลือกตั้ง

2. ผู้สมัครและพรรคการเมืองไม่ซื้อเสียง ไม่ใช้ค่าใช้จ่ายเกินกว่าจำนวนที่กฎหมายกำหนด

3. ข้าราชการต้องวางตัวเป็นกลาง

4. คณะกรรมการการเลือกตั้ง และเจ้าพนักงานผู้ดำเนินการเลือกตั้ง มีความซื่อสัตย์ สุจริต

หน้าที่ในการจัดการเลือกตั้งนั้น เดิมกฎหมายกำหนดให้เป็นหน้าที่ของกระทรวงมหาดไทย โดยมีองค์กรกลางการเลือกตั้งเป็นผู้ช่วยสอดส่องดูแลการเลือกตั้ง แต่จากการเลือกตั้งที่ผ่าน ๆ มา มีการซื้อสิทธิขายเสียง การวางตัวไม่เป็นการของเจ้าหน้าที่ของรัฐ การทุจริตในรูปแบบต่าง ๆ อันเป็นปัญหาส่งผลกระทบต่อระบบการเมืองการปกครอง ดังนั้นรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 จึงได้บัญญัติมาตรการที่สำคัญเพื่อลดการกระทำดังกล่าวโดยการ**กำหนดให้การจัดการเลือกตั้งเป็นหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง และให้องค์การเอกชนมาทำหน้าที่ช่วยเหลือตรวจสอบการเลือกตั้ง** องค์การเอกชนที่จะสามารถเข้ามาทำหน้าที่ดังกล่าวได้นั้น จะต้องได้รับการรับรองจากคณะกรรมการการเลือกตั้ง ตามระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการขอให้รับรอง การรับรอง และการเพิกถอนการรับรองขององค์การเอกชนที่ช่วยเหลือในการตรวจสอบการเลือกตั้งเสียก่อน

องค์การเอกชนที่รับการรับรองแล้วจะต้องร่วมกันจัดตั้งศูนย์ประสานงานองค์การเอกชนตรวจสอบการเลือกตั้ง (ศอต.) ประจำจังหวัด โดยมีคณะกรรมการบริหารประกอบด้วยประธานองค์การเอกชนหรือผู้มีอำนาจกระทำการองค์การเอกชนนั้นที่ได้รับการรับรอง องค์การละ 1 คน และสามารถเสนอโครงการตรวจสอบการเลือกตั้งเกี่ยวกับ การรับแจ้งเหตุเกี่ยวกับเบาะแสทุจริตการเลือกตั้ง การสังเกตการณ์การ

เลือกตั้ง การสำรวจค่าใช้จ่ายการเลือกตั้ง และการสังเกตการณ์การนับคะแนนเลือกตั้ง เพื่อขอรับเงินสนับสนุนจากคณะกรรมการการเลือกตั้งได้

บทบาทหน้าที่ของ ศอต.

ศูนย์ประสานงานองค์การเอกชนตรวจสอบการเลือกตั้ง (ศอต.) มีบทบาทหน้าที่ดังนี้[44]

1. ตรวจสอบการเลือกตั้ง ตั้งแต่การทำงานของ กกต.ส่วนกลาง กกต.จังหวัด พนักงาน กกต. เจ้าพนักงานผู้ดำเนินการเลือกตั้ง ข้าราชการ เจ้าหน้าที่รัฐ ผู้สมัคร พรรคการเมือง หัวคะแนน เพื่อให้เกิดความสุจริตเที่ยงธรรม

2. พัฒนาให้คนมีจิตสำนึกในเรื่องประชาธิปไตยและมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการเลือกตั้งด้วยการสมัครเป็นอาสาสมัครประเภทต่าง ๆ

3. มีการบริหารงานที่เป็นทีมงาน มีการจัดการและประสานงานที่เป็นเอกภาพ สามารถดำเนินงานอย่างมีประสิทธิผล

4. ดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยความโปร่งใสและเป็นกลาง

ภารกิจของ ศอต.

1. การสังเกตการณ์การเลือกตั้ง โดยมีอาสาสมัครสังเกตการณ์(อสส.) 1 คน รับผิดชอบ 1 หน่วยเลือกตั้ง และมีผู้ประสานงานอาสาสมัครสังเกตการณ์(ปอส.) 1 คน ดูแลเป็นพี่เลี้ยง อสส. 20 คน

อาสาสมัครตรวจสอบการเลือกตั้ง ส.ส. มีหน้าที่ สอดส่องดูแลว่ามีการกระทำอันเป็นการฝ่าฝืนกฎหมายเลือกตั้งหรือไม่ เช่น มีการซื้อหรือเตรียมซื้อเสียงหรือไม่ การหาเสียงของผู้สมัครเป็นไปตามที่กฎหมายกำหนดหรือไม่ เจ้าหน้าที่ของรัฐและเจ้าพนักงานผู้ดำเนินการเลือกตั้งวางตัวเป็นกลางหรือไม่ นอกจากนี้ต้องสังเกตการลง

---

[44] คณะกรรมการบริหารศูนย์ประสานงานองค์การเอกชนตรวจสอบการเลือกตั้ง กรุงเทพมหานคร. *คู่มือรับแจ้งเหตุทุจริตการเลือกตั้งฯ*. 2543 หน้า 1-6

คะแนน ณ ที่เลือกตั้งด้วย หากพบการการะทำที่ไม่เป็นไปตามกฎหมายหรือระเบียบ หรือการกระทำที่ส่อว่าเป็นการทุจริตการเลือกตั้ง ก็ให้แจ้งอาสาสมัครรับแจ้งเหตุหรือผู้ประสานงานอาสาสมัครรับแจ้งเหตุโดยเร็ว หากเห็นว่าการไม่ปฏิบัติตามระเบียบเป็นเพราะความเข้าใจคลาดเคลื่อนหรือไม่จงใจ อสส. อาจทักท้วงด้วยวาจาสุภาพหรือทำหนังสือทักท้วง แต่ต้องไม่ขัดขวางการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานผู้ดำเนินการเลือกตั้ง

2. การรับแจ้งเหตุ โดยมีอาสาสมัครรับแจ้งเหตุ(อสจ.) 1 คน และผู้ประสานงานอาสาสมัครรับแจ้งเหตุ(ปอจ.) 2 คนต่อเขตเลือกตั้ง มีหน้าที่รับแจ้งเบาะแสจากอาสาสมัครสังเกตการณ์การเลือกตั้ง ผู้ประสานงานอาสาสมัครสังเกตการณ์การเลือกตั้ง หรือประชาชนที่พบเห็นการทุจริตการเลือกตัง หรือการไม่ปฏิบัติตามกฎหมายหรือระเบียบ และเมื่อได้รับแจ้งแล้วจะต้องทำการไต่ถาม และบันทึกข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้รับให้ครบถ้วน ในกรณีจำเป็น ปอจ. อาจจะต้องออกไปตรวจสอบหรือให้มีการตรวจสอบเหตุการณ์ ตลอดจนรวบรวมพยานหลักฐานเบื้องต้นในพื้นที่ด้วย ถ้า ปอจ. เห็นว่ากรณีที่รับแจ้งเหตุมานั้นเป็นกรณีมีมูล ให้รวบรวมเรื่องและพยานหลักฐานเบื้องต้น(ถ้ามี) เสนอต่อ กกต.จังหวัด ฝ่ายสืบสวนสอบสวน และพนักงานสอบสวนจาก กกต.กลาง

3. การสังเกตการณ์การนับคะแนน โดยมีอาสาสมัครสังเกตการณ์นับคะแนน(อสน.) 20 คน ต่อ 1 เขตเลือกตั้ง มีหน้าที่สังเกตการณ์การนับคะแนนเลือกตั้ง ณ สถานที่นับคะแนนเลือกตั้ง ตั้งแต่เริ่มรับหีบบัตรและเอกสาร จนกระทั่งการนับคะแนนของเขตเลือกตั้งนั้น ๆ แล้วเสร็จ

4. การสำรวจค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้ง โดยมีอาสาสมัครสำรวจค่าใช้จ่าย (อสช.) 5 คน และผู้ประสานงานอาสาสมัครสำรวจค่าใช้จ่าย(ปอช.) 2 คน ต่อ 1 เขตเลือกตั้ง มีหน้าที่รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายของผู้สมัครแต่ละคน และพรรคการเมืองแต่พรรคที่ใช้จ่ายในการเลือกตั้ง ส.ส.

คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้ง (กกต.เขต) จะเป็นผู้ลงนามแต่งตั้ง ผู้ประสานงานอาสาสมัครและอาสาสมัคร ให้เป็นผู้ช่วยเหลือการปฏิบัติงานในการเลือกตั้ง ซึ่งถือว่าเป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา[45] อาสาสมัครสังเกตการณ์การเลือกตั้งสามารถเข้าไปในที่เลือกตั้งได้ และอาสาสมัครสังเกตการณ์การนับคะแนนสามารถเข้าไปในสถานที่นับคะแนนได้

ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มีขึ้นเมื่อวันที่ 6 มกราคม 2544 มีองค์การเอกชนที่ได้รับการรับรองจากคณะกรรมการการเลือกตั้งให้เป็นผู้ช่วยเหลือในการตรวจสอบการเลือกตั้งในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 16 องค์การด้วยกัน ดังนี้[46]

1. **สภาทนายความ**
2. สมาคมรัฐธรรมนูญเพื่อประชาชน
3. สมาคมนักวิทยุอาสาสมัคร
4. ชมรมวิทยุโทรคมนาคมไปรษณีย์โทรเลข
5. กลุ่มสหกรณ์ออกมทรัพย์ หมู่ 7 ราษฎร์บูรณะ
6. เครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เขตพระโขนง-บางนา
7. สมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน
8. มูลนิธิทองทศเพื่อการศึกษาและสาธารณประโยชน์
9. สมาคมนักวิทยุและโทรทัศน์แก่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์
10. สหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร
11. สถาบันการเรียนรู้และพัฒนาประชาคม
12. เครดิตยูเนี่ยนเคหะชุมชนทุ่งสองห้อง

---

[45] สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, การเลือกตั้ง ส.ส. กรุงเทพฯ , 2543. หน้า 18

[46] คณะกรรมการบริหารศูนย์ประสานงานองค์การเอกชนตรวจสอบการเลือกตั้ง กรุงเทพมหานคร. อ้างแล้ว, หน้า 2

13. เครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์บางซื่อพัฒนา

14. คณะกรรมการประสานงานองค์การพัฒนาเอกชน

15. สภาองค์การลูกจ้างสภาแรงงานแห่งประเทศไทย

16. สมาคมผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนไทย

สภาทนายความ ซึ่งเป็นองค์กรของผู้ประกอบวิชาชีพทนายความ มีสมาชิกอยู่ทั่วประเทศ ก็เป็น 1 ในจำนวน 16 องค์กรเอกชนที่ได้รับการรับรองจากคณะกรรมการเลือกตั้งให้ทำหน้าที่ช่วยเหลือคณะกรรมการการเลือกตั้งในการตรวจสอบการเลือกตั้ง ซึ่งเป็นไปตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2540 ที่กำหนดให้รัฐต้องส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการเลือกตั้ง และได้ร่วมกับองค์กรเอกชนที่ได้รับการรับรองทั้งหมดจัดตั้ง **ศูนย์ประสานงานองค์การเอกชนตรวจสอบการเลือกตั้ง (ศตอ.) กรุงเทพมหานคร** ขึ้น ณ ที่ทำการของสภาทนายความ ถนนราชดำเนินกลาง กรุงเทพมหานคร เพื่อเป็นศูนย์กลางในการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่และภารกิจของ ศตอ. ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว และได้กระทำสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

จากภารกิจของศูนย์ประสานงานองค์การเอกชนตรวจสอบการเลือกตั้ง (ศตอ.) จะเห็นได้ว่าผู้ที่เป็นตัวจักรสำคัญในการตรวจสอบการเลือกตั้งก็คือ อาสาสมัครทั้งหลายขององค์การเอกชนนั่นเอง ซึ่งอาสาสมัครตรวจสอบการเลือกตั้งดังกล่าวจะต้องมีความรู้ทางกฎหมายพอสมควร สภาทนายความเป็นองค์กรเอกชนที่มีสมาชิกเป็นทนายความผู้มีความรู้ทางด้านกฎหมายเป็นอย่างดีกระจายอยู่ทุกจังหวัดทั่วประเทศจึงมักได้รับเกียรติให้เป็นแกนนำในการจัดตั้งศูนย์ประสานงานองค์การเอกชนตรวจสอบการเลือกตั้ง (ศตอ.) ประจำจังหวัด และมีอาสาสมัครดังกล่าวเป็นจำนวนมาก ซึ่งจะทำให้การตรวจสอบการเลือกตั้งมีประสิทธิภาพมากขึ้น

จากการที่สภาทนายความได้รับการรับรองจากคณะกรรมการการเลือกตั้งให้ช่วยตรวจสอบการเลือกตั้ง เป็นแกนนำในการจัดตั้งศูนย์ประสานงานองค์การเอกชน

ตรวจสอบการเลือกตั้ง (ศตอ.) ประจำจังหวัด และได้ส่งสมาชิกเข้าไปเป็นอาสาสมัครปฏิบัติหน้าที่ในการตรวจสอบการเลือกตั้งเป็นจำนวนมากนั้น จะเห็นได้ว่าทนายความเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการตรวจสอบการเลือกตั้งเพื่อให้มีการเลือกตั้งที่สุจริตและเที่ยงธรรม อันจะเป็นผลให้เราได้นักการเมืองที่มีคุณภาพตรงกับความต้องความต้องการที่แท้จริงของประชาชนโดยไม่มีปัจจัยอื่นเข้ามาเกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการปฏิรูปทางการเมืองการปกครอง และผู้เขียนก็เชื่อแน่ว่าทนายความทั่วประเทศพร้อมที่จะเข้าไปมีบทบาทในการตรวจสอบการเลือกตั้งครั้งต่อ ๆ ไป เพื่อการมีส่วนร่วมในการปฏิรูปการเมืองการปกครองของประเทศให้เป็นไปตามที่ประชาชนต้องการ

ทนายความ มีบทบาทในการปฏิรูปการเมืองการปกครองนอกอำนาจรัฐอย่างกว้างขวาง เช่น การให้ความรู้กฎหมายแก่ประชาชน การผดุงความยุติธรรมให้แก่สังคม โดยการให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายในเรื่องต่าง ๆ การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน การเป็นที่ปรึกษาและการเป็นที่ปรึกษาและให้ความคิดเห็นทางด้านกฎหมายให้แก่องค์กรต่าง ๆ และการตรวจสอบการเลือกตั้ง ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว จะเห็นได้ว่าผู้ประกอบวิชาชีพทนายความเป็นผู้ที่มีส่วนร่วมและสนับสนุนอย่างจริงจังในการปฏิรูปการเมืองการปกครอง มีการจัดทำโครงการต่าง ๆ ให้สอดคล้องและสนองรับกับรัฐธรรมนูญ ซึ่งนอกจากบทบาททางการเมืองแล้ว ทนายความยังยินดีที่จะรับใช้ชาติบ้านเมืองต่อไปในด้านอื่น ๆ เช่น ด้านทั้งสังคม และเศรษฐกิจ อีกด้วย

บทสรุป

การปฏิรูปการเมือง คือ การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองทั้งระบบอย่างค่อยเป็นค่อยไป โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการสร้างความสุจริตและความมีประสิทธิภาพทางการเมือง และต้องทำในกรอบของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยโดยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

ประเทศเรามีเริ่มมีกระแสในการปฏิรูปการเมืองการปกครองหลังจากที่เกิดเหตุการณ์พฤษภาทมิฬขึ้น และได้มีการดำเนินการต่อเนื่องมาโดยตลอด โดยมีการจัดตั้งคณะกรรมการชุดต่าง ๆ เพื่อศึกษาแนวทางและจัดทำแผนในการปฏิรูปการเมือง มีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2534 มาตรา 211 เป็นผลให้มีการจัดตั้งสภาร่างรัฐธรรมนูญเพื่อทำการร่างรัฐธรรมนูญขึ้นใหม่ทั้งฉบับ โดยให้มีการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนด้วย และต่อมาก็ได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 นับได้ว่าเป็นกุญแจและเป็นพื้นฐานสำคัญของการปฏิรูปการเมือง เพื่อปรับปรุงโครงสร้างทางการเมืองให้มีเสถียรภาพและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และเป็นก้าวสำคัญของการปฏิรูปการเมืองการปกครองของไทย หลังจากนั้นในปี พ.ศ.2541 ก็ได้มีการออกกฎหมายลูกประกอบรัฐธรรมนูญอีก 3 ฉบับ คือ กฎมายว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา และพรรคการเมือง ต่อมาในปี พ.ศ.2542 ได้มีการออกพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนของการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และพระราชบัญญัติสิทธิมนุษยชน ปี พ.ศ.2543 มีการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา และล่าสุดเมื่อวันที่ 6 มกราคม 2544 มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สิ่งเหล่านี้ทำให้เรามองเห็นภาพรวมของการปฏิรูปการเมืองการปกครองได้ว่ากำลังดำเนินไปด้วยดี

ทนายความ เป็นผู้ที่มีความรอบรู้ด้านกฎหมาย มีบทบาทสำคัญในศาล เป็นที่พึ่งของประชาชนทั้งในและนอกศาลในด้านกฎหมายต่าง ๆ ทั้งที่เกี่ยวข้องกับการ

เมือง เศรษฐกิจ และสังคม ทนายความเป็นนักกฎหมายที่มีโอกาสได้พบปะใกล้ชิดกับประชาชน ช่วยว่าคดี ให้คำปรึกษา แก้ปัญหา และเสนอแนะความคิดเห็น ตลอดจนประนอมข้อพิพาทต่าง ๆ ทำให้สามารถตกลงกันได้ด้วยสันติ ประชาชนจึงมักเชื่อถือและให้ความไว้วางใจในตัวทนายความ นอกจากนี้ยังยอมรับความเชี่ยวชาญทางด้านกฎหมายของทนายความอีกด้วย

จากคุณสมบัติของทนายความดังกล่าวมาข้างต้น **ทนายความจึงมักได้รับโอกาสให้เข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองมาโดยตลอดทั้งในอดีตและปัจจุบัน ทั้งในอำนาจรัฐและนอกอำนาจรัฐ**

บทบาทในอำนาจรัฐ ได้แก่ *การใช้อำนาจนิติบัญญัติ* ผ่านทางสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาโดยการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา และผ่านทางสภาร่างรัฐธรรมนูญโดยการเป็นสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ ซึ่งรัฐธรรมนูญฉบับนี้เป็นพื้นฐานและเป็นก้าวสำคัญของการปฏิรูปการเมืองการปกครองของไทย *การใช้อำนาจบริหาร* ผ่านทางคณะรัฐบาลที่ทนายความมีโอกาสเป็นรัฐมนตรี และ *การใช้อำนาจตุลาการ*ผ่านบทบัญญัติของกฎหมาย เช่น กฎหมายรัฐธรรมนูญ และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ฯลฯ

บทบาทนอกอำนาจรัฐ ทนายความนอกจากจะมีบทบาทในการใช้อำนาจรัฐดังกล่าวแล้วยังมีบทบาทในด้านต่าง ๆ ในฐานะของเอกชนในการปฏิรูปการเมืองการปกครอง ดังต่อไปนี้

1. **การช่วยเหลือและผดุงความยุติธรรมให้แก่สังคม** ทนายความเข้ามามีบทบาทในส่วนนี้โดย***การประกอบวิชาชีพทนายความ*** และโดยผ่านทาง **สภาทนายความ** ซึ่งได้มีการจัดทำโครงการต่าง ๆ ขึ้นเพื่อที่ผดุงความยุติธรรมให้แก่สังคม เช่น *โครงการให้ความช่วยเหลือประชาชนฝ่ายคดี* มีการจัดทนายความอาสาสมัครให้ความช่วยเหลือแก่ประชาชนโดยไม่คิดค่าใช้จ่าย และ*โครงการทนายความ*

อาสาประจำหน่วยราชการ สภาทนายความได้จัดให้มีทนายความอาสาสมัครไปประจำยังหน่วยราชการต่าง ๆ เพื่อทำหน้าที่ให้คำแนะนำปรึกษาปัญหาข้อกฎหมายแก่ประชาชนผู้มีอรรถคดี หรือมีปัญหาขัดข้องในการติดต่องานกับส่วนราชการ

2. **การให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายแก่ประชาชน** ทนายสามารถให้ความรู้กฎหมายเกี่ยวกับการเมืองได้ทั้งในส่วนของบุคคลตามที่โอกาสอำนวย และในรูปขององค์กรคือสภานายความซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการเผยแพร่ความรู้ทางกฎหมายให้แก่ประชาชน ซึ่งได้แก่ *โครงการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายแก่ประชาชน* โดยการเผยแพร่สื่อต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับกฎหมาย การจัดประชุมสัมมนา และการจัดวิทยากรไปบรรยายความรู้ด้านกฎหมายแก่ประชาชน โรงเรียน และสถาบันการศึกษาต่าง ๆ นอกจากนี้ยังได้จัดทำ *โครงการพัฒนาวิทยากรและวิชาการ* ขึ้น เพื่อสร้างบุคลากรทางด้านกฎหมาย ให้เป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ด้านกฎหมายให้แก่ประชาชนต่อไป

4. **การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน** สภาทนายความได้จัดทำโครงการที่เกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนขึ้น เพื่อรองรับตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ ได้แก่ *โครงการสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน* และ*โครงการสำนักงานสิทธิมนุษยชน*

3. **บทบาทในการเป็นที่ปรึกษาและให้ความคิดเห็นทางด้านกฎหมายให้แก่องค์กรต่าง ๆ** สภาทนายความได้แต่งตั้ง***คณะกรรมการการ กลั่นกรองร่างกฎหมายแห่งสภาทนายความ*** เพื่อระดมสมองของทนายความในการเสนอความคิดเห็นในเรื่องต่าง ๆ ผ่านทางสมาชิกรัฐสภาที่เป็นทนายความ ซึ่งจะมีบทบาทในการช่วยให้ประเทศมีกฎหมายที่ตรงกับความจำเป็นและความต้องการของประชาชนมากขึ้น ทำให้การเมืองมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์สำคัญของการปฏิรูปการเมืองการปกครอง นอกจากนี้ **คณะกรรมการบริหารของสภาทนายความ** ยังได้รับการแต่งตั้งให้เป็นกรรมการยกร่างกฎหมายในระดับต่าง ๆ ทั้งในเรื่องของสังคม เศรษฐกิจ และการ

เมือง อีกด้วย นับเป็นเกียรติอย่างยิ่ง และชี้ให้เห็นว่าสภาทนายความได้รับการยอมรับของสังคมว่าเป็นองค์กรที่มีศักยภาพทางด้านกฎหมายของประเทศ

4. **การตรวจสอบการเลือกตั้ง** สภาทนายความเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการเลือกตั้งโดยเป็นองค์กรเอกชนที่ได้รับการรับรองจากคณะกรรมการเลือกตั้งให้เป็นผู้ช่วยเหลือการตรวจสอบการเลือกตั้ง ทำหน้าที่ตรวจสอบการเลือกตั้งให้มีการทุจริตน้อยที่สุด มีความเที่ยงธรรม ซึ่งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรครั้งล่าสุดคือเมื่อวันที่ 6 มกราคม 2544 นี้ สภาทนายความก็ได้รับเกียรติให้เป็นแกนนำในการจัดตั้งศูนย์ประสานงานองค์กรเอกชนตรวจสอบการเลือกตั้ง (ศอต.) กรุงเทพมหานคร ขึ้น ณ ที่ทำการของ สภาทนายความ ถนนราชดำเนินกลาง กรุงเทพมหานคร เพื่อเป็นศูนย์กลางในการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่และภารกิจของ ศตอ.

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าทนายความได้เข้าไปมีบทบาทในการปฏิรูปการเมืองเป็นอย่างมากทั้งในอำนาจรัฐและนอกอำนาจรัฐ ทั้งในส่วนบุคคลและในรูปขององค์กรคือสภาทนายความ ซึ่งเป็นองค์กรของผู้ประกอบวิชาชีพทนายความทั่วประเทศ ที่มีบทบาทเป็นที่ยอมรับของมหาชนทั่วไปว่าองค์กรที่สามารถผดุงความยุติธรรมให้แก่สังคมและผู้ที่ถูกละเมิดด้วยเหตุอันไม่เป็นธรรมได้ มีความเป็นกลาง สามารถสอดส่องดูแลตรวจสอบให้มีการจัดการเลือกตั้งที่สุจริตและเที่ยงธรรม ซึ่งทนายความและสภาทนายความก็พร้อมที่จะทำงานเพื่อรับใช้สังคมและเข้าไปมีบทบาทในการปฏิรูปการเมืองการปกครองตามที่โอกาสจะอำนวยต่อไป

บรรณานุกรม

กองบรรณาธิการวารสารสภาทนายความ. "สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร". วารสารสภาทนายความ. ปีที่ 5 ฉบับที่ 26 กุมภาพันธ์ - มีนาคม 2540. หน้า 26-34

กองบรรณาธิการวารสารสภาทนายความ. "สมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ". วารสารสภาทนายความ. ปีที่ 5 ฉบับที่ 26 กุมภาพันธ์-มีนาคม 2540. หน้า 35-41

เกรียง วิศิษฐ์สรอรรถ. "กำเนิดทนายในอดีตถึงปัจจุบัน". วารสารสภาทนายความ. ปีที่ 2 ฉบับที่ 9 กุมภาพันธ์ 2534. หน้า 36

คณะกรรมการบริหารศูนย์ประสานงานองค์การเอกชนตรวจสอบการเลือกตั้ง กรุงเทพมหานคร. คู่มือรับแจ้งเหตุทุจริตการเลือกตั้งฯ. 2543 หน้า 1-6

ธงชัย วงศ์สุวรรณ. "ปฏิรูปการเมืองไทย:ฉบับทวนกระแส". ประชาธิปไตยโดยตรงสู่ทรราชรัฐสภา. กรุงเทพฯ :อัมรินทร์พริ้นติ้ง, 2543. หน้า.124-125

ประณต นันทิยะกุล. "การปฏิรูปการเมือง: แก้ที่ไหน แก้อย่างไร". การปฏิรูปการเมือง. กรุงเทพฯ, 2539. หน้า 1- 4

ประณต นันทิยะกุล. "คปก.จะปฏิรูปอะไร". การปฏิรูปการเมือง. กรุงเทพฯ. 2539. หน้า 2

พิเชษฐ อึงไพเราะ. "ทนายความ" วารสารสภาทนายความ. ปีที่ 2 ฉบับที่ 9 กุมภาพันธ์ 2534. หน้า 36

มนตรี รูปสุวรรณ และคณะ. เจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ . กรุงเทพฯ:วิญญูชน, 2542. หน้า 24 -28

มูลนิธิส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรการปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2542. กรุงเทพฯ : บพิธการพิมพ์, 2543

วิจิตรา(ฟุ้งลัดดา) วิเชียรชม. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ. กรุงเทพฯ : วิญญูชน, 2541

สมัคร เชาวภานันท์. โครงสร้างและระบบบริหารงานของสภาทนายความ. เอกสารของสภาทนายความ. 2542

สมัคร เชาวภานันท์. "ประวัติและความเป็นมาของทนายความ". วารสารสภาทนายความ. ปีที่ 7 ฉบับที่ 32 กุมภาพันธ์ 2542. หน้า 55

สภาทนายความ. โครงการช่วยเหลือประชาชนทางกฎหมาย สำหรับเงินอุดหนุนจากรัฐบาล ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2544. สำเนาเอกสาร, หน้า 3

สัก กอแสงเรือง. "สภาทนายความ". วารสารสภาทนายความ. ฉบับครอบรอบ 35 ปี วันทนายความ 2535. หน้า 67

สัก กอแสงเรือง. "3 ปี บนเก้าอี้นายกสภาทนายความ". ข่าวสภาทนายความ. ตุลาคม 2543 , หน้า 2

สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง. การเลือกตั้ง ส.ส. กรุงเทพฯ , 2543. หน้า 18

ภาคผนวก

รายชื่อผู้ประกอบวิชาชีพทนายความที่มีบทบาทในการปฏิรูปการเมืองการปกครอง ในฐานะสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

1. **นายสังข์ทอง ศรีธเรศ** ใบอนุญาตให้เป็นทนายความเลขที่ 17223/29 ส.ส. 2526, 2529, 2531, 2535/1 , 2535/2 , 2538 ผู้ช่วยเลขานุการรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย 2531 รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ 2535

2. **นายอดิศร เพียงเกษ** ใบอนุญาต ให้เป็นทนายความเลขที่ 17892/29 ส.ส. 2531, 2535/2 2538 ผู้ช่วยเลขานุการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ 2533 รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ 2535

3. **นายภูมิ สาระผล** ใบอนุญาตให้เป็นทนายความเลขที่ 9649/29 สมาชิกสภาเทศบาลเมืองขอนแก่น 2528, 2533, เลขานุการรัฐมนตรีว่าการทบวงมหาวิทยาลัย 2537, เลขานุการ รัฐมนตรีว่าการต่างประเทศ 2538 ส.ส. 2535/2 , 2539

4. **นายเจริญ จรรย์โกมล** ใบอนุญาตให้เป็นทนายความเลขที่ 1848/29 ส.ส. 2535/2, 2538

5. **นายจำลอง ครุฑขุนทด** ใบอนุญาตให้เป็นทนายความเลขที่ 1433/29 ส.ส. 2523 (ซ่อม), 2531, 2535/1 2535/2 2538 รองเลขาธิการนายกรัฐมนตรี 2533, เลขานุการ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ 2538

6. **นายโสภณ เพชรสว่าง** ใบอนุญาตให้เป็นทนายความเลขที่ 1343/36 ส.ส. 2526, 2531, 2535/2, 2538, เลขานุการ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี 2526

7. **นายประกิจ พลเดช** ใบอนุญาตให้เป็นทนายความเลขที่ 1174/31 เลขานุการรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี 2528-2539, ส.ส. 2531, 2535/1, 2535/2 2538

8. **นายทรงศักดิ์ ทองศรี** ใบอนุญาติให้เป็นทนายความเลขที่ 4115/29 ประสบการณ์ ส.ส. 2535/1, 2535/2, 2538

9. **นายกริช กงเพชร** ใบอนุญาตให้เป็นทนายความเลขที่ 898/29 ประสบการณ์ ส.ส. 2519, 2526, 2529, 2535/1, 2535/2, 2538 ผู้ช่วยเลขานุการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ 2526-2531, ประธานคณะกรรมาธิการการปกครอง 2535-2538

10. **นายสุทัศน์ เงินหมื่น** ใบอนุญาตให้เป็นทนายความเลขที่ 15758/29 ส.ส. 2518, 2526, 2531, 2535/1, 2535/2, 2538, รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงสาธารณะสุข 2531, รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ 2533, รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย 2535

11. นายสุพล ฟองนาม ใบอนุญาตให้เป็นทนายความเลขที่ 16067/29 ส.จ. ส.ส. 2539

12. นายอิสสระ สมชัย ใบอนุญาตให้เป็นทนายความเลขที่ 19119/29 ส.ส. 2529, 2531, 2535/1, 2535/2, 2538 ผู้ช่วยเลขานุการ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย 2535

13. นายวิฑูรย์ นามบุตร ใบอนุญาตให้เป็นทนายความเลขที่ 1801/31 ส.ส. 2535/1, 2535/2, 2538

14. นายเอกภาพ พลซื่อ ใบอนุญาตให้เป็นทนายความเลขที่ 19291/29 ส.ส. 2535/1, 2535/2, 2539

15. นายฉลาด ขามช่วง ใบอนุญาตให้เป็นทนายความเลขที่ 1956/29 ส.จ. 2528, 2533, 2535 ส.ส. 2535/2, 2538

16. นายเอกพร รักความสุข ใบอนุญาตให้เป็นทนายความเลขที่ 19284/29 เลขานุการ รัฐมนตรีว่าการพาณิชย์, ส.ส. 2531, 2535/1, 2535/2, 2539

17. นายสมัคร สุนทรเวช ใบอนุญาตให้เป็นทนายความเลขที่ 121/30 ส.ส. 2518, 2519, 2522, 2526, 2529, 2531, 2535/1, 2535/2, 2538 สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ 2516-2518, รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ 2518, รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย 2519, รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย 2520, รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงคมนาคม 2526-2529, 2533-2534, รองนายกรัฐมนตรี 2535

18. นายมารุต บุนนาค ใบอนุญาตให้เป็นทนายความเลขที่ 1434/32 สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ 2524-2526, สมาชิกวุฒิสภา 2518, รัฐมนตรีว่าการยุติธรรม 2524-2526 รัฐมนตรีว่าการศึกษาธิการ 2529, ประธานสภาผู้แทนฯ ประธานรัฐสภา 2535-2538 ส.ส. 2526-2529, 2531, 2535/1 2535/2 2539

19. นายสำเร็จ อัจฉริยะประสิทธิ์ ใบอนุญาตให้เป็นทนายความเลขที่ 1279/35 ที่ปรึกษารัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย 2537 ประธานสภาจังหวัด 2537 ส.ส. 2538

20. นายบรรหาร ศิลปอาชา ใบอนุญาตให้เป็นทนายความเลขที่ 5996/29 ประสบการณ์ สมาชิกวุฒิสภา 2518 ส.ส. 2519, 2526, 2529, 2531, 2535/1, 2535/2, 2538 สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ 2517, 2521, รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ 2521-2523, รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม 2529-2531, 2533 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย 2533, รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง 2533-2534, ผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎร 2537, นายกรัฐมนตรี 2538

21. **นายชุมพล ศิลปอาชา** ใบอนุญาตให้เป็นทนายความเลขที่ 566/2536 ส.ส. 2522, 2526, 2529, 2535/1, 2535/2, 2538 รองเลขาธิการนายกรัฐมนตรี ฝ่ายการเมือง 2523-2524 รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงคมนาคม 2524-2526 รองประธานสภาผู้แทนราษฎร คนที่ 1 2529-2531, 2535, ประธานที่ปรึกษานายกรัฐมนตรี 2534

22. **นายจองชัย เที่ยงธรรม** ใบอนุญาตให้เป็นทนายความเลขที่ 2731/33 ส.ส. 2526, 2529, 2531, 2535/1, 2535/2, 2538

23. **นายวราเทพ รัตนากร** ใบอนุญาตให้เป็นทนายความเลขที่ 748/35 ส.ส. 2535/1, 2535/2, 2538

24. **นายวิสาร เตชะธีราวัฒน์** ใบอนุญาตให้เป็นทนายความเลขที่ 1215/35 ส.ส. 2529, 2531, 2535/1, 2535/2, 2538 ผู้ช่วยเลขานุการ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์2531 ผู้ช่วยเลขานุการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ 2533

25. **นายสุนัย จุลพงศธร** ใบอนุญาติให้เป็นทนายความเลขที่ 15963/29 ที่ปรึกษา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง 2537 ส.ส. 2538

26. **นายคำรณ ณ ลำพูน** ใบอนุญาตให้เป็นทนายความเลขที่ 1113/29 ส.ส. 2522, 2526, 2529, 2535/2, 2538 ผู้ช่วยเลขานุการ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณะสุข 2526 ประจำสำนักงานเลขาธิการนายกรัฐมนตรี 2526, 2529, 2531, เลขานุการ รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี 2535-2538

27. **นายพิเชษฐ พันธุ์วิชาติกุล** ใบอนุญาตให้เป็นทนายความเลขที่ 8927/29 ส.ส. 2535/1, 2535/2, 2538 ผู้ช่วยเลขานุการ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง 2535 กรรมการเลขานุการประสานงานสภาผู้แทนราษฎร 2535 เลขานุการ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม 2538

28. นายสุวโรช พะลัง ใบอนุญาตให้เป็นทนายความเลขที่ 16790/29 ส.ส. 2535/2, 2538

29. **นายชวน หลีกภัย** ใบอนุญาตให้เป็นทนายความเลขที่ 2028/35 ส.ส. 2512, 2518, 2519, 2522, 2526, 2529, 2531, 2535/1, 2535/2, 2538, รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงยุติธรรม 2518, รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี 2519, รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม 2523, รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ 2524, รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ 2525-2526, 2533, รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ 2526-2529, ประธานสภาผู้แทนราษฎร 2529-2531, รองนายกรัฐมนตรี 2533, นายกรัฐมนตรี 2535-2538 , 2538- 2544

30. **นายวิเชียร คันฉ่อง** ใบอนุญาตให้เป็นทนายความเลขที่ 12272/29 ส.ส. 2526, 2529, 2535/1, 2535/2, 2538 เลขานุการ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ 2535

31. **นายวิทยา แก้วภราดัย** ใบอนุญาตให้เป็นทนายความเลขที่ 11704/29 ส.ส. 2531, 2535/2, 2538 ประจำสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี 2534, รองโฆษกประจำสำนักนายกรัฐมนตรี 2537-2538

32. **นายอารีเพ็ญ อุตรสินธุ์** ใบอนุญาตให้เป็นทนายความเลขที่ 18718/29 ส.ส. 2529, 2531, 2535/1, 2535/2, 2538, ประจำสำนักนายกรัฐมนตรี 2533, ผู้ช่วยเลขานุการ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย 2535 รองเลขาธิการนายกรัฐมนตรี 2537

33. **นายเด่น โต๊ะมีนา** ใบอนุญาตให้เป็นทนายความเลขที่ 3874/29 เลขานุการ รัฐมนตรีว่าการกลาโหม 2519, เลขานุการ รัฐมนตรีว่าการยุติธรรม 2522-2526, รองเลขาธิการนายกรัฐมนตรี 2529, รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงสาธารณสุข 2533-2534, รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย 2535-2537, ส.ส. 2519, 2522, 2526, 2529, 2531, 2535/1, 2535/2, 2539

34. **นายมุข สุไลมาน** ใบอนุญาตให้เป็นทนายความเลขที่ 10156/29 ส.ส. 2535/1, 2535/2, 2538 ผู้ช่วยเลขานุการ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย 2537

35. **นายนิพิฏฐ์ อินทรสมบัติ** ใบอนุญาตให้เป็นทนายความเลขที่ 5688/29 ส.ส. 2535/1, 2535/2, 2538 ผู้ช่วยเลขานุการ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ 2538

36. **นางอัญชลี วานิช เทพบุตร** ใบอนุญาตให้เป็นทนายความเลขที่ 2068/33 ส.ส. 2535/2, 2538, ผู้ช่วยเลขานุการ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ 2535

37. **นายวิรัช ร่มเย็น** ใบอนุญาตให้เป็นทนายความเลขที่ 11977/29 ส.ส. 2535/1, 2535/2, 2538, ที่ปรึกษา รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย 2536 เลขานุการ รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี 2538

38. **นายวินัย เสนเนียม** ใบอนุญาตให้เป็นทนายความเลขที่ 316/33 ส.ส. 2535/2, 2538

39. **นายนิพนธ์ บุญญามณี** ใบอนุญาตให้เป็นทนายความเลขที่ 5651/29 ส.จ. 2528, 2533 ส.ส. 2535/1 2535/2, 2538 เลขานุการ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม 2537

40. **นายบัญญัติ บรรทัดฐาน** ใบอนุญาตให้เป็นทนายความเลขที่ 6443/29 ส.ส. 2518, 2519, 2522, 2526, 2529, 2531, 2535/1, 2535/2, 2538, เลขานุการ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย 2519 รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย 2523-2526 รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี 2526-2529, รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีฯ 2529-2531, รองนายกรัฐมนตรี 2535-2538

41. **นายสงำ ธนสงวนวงศ์** ใบอนุญาตให้เป็นทนายความเลขที่ 13573/29 ส.ส. 2535/1, 2538 ส.จ. 2538

42. **นายสุรสิทธิ์ นิติวุฒิวรรักษ์** ใบอนุญาตให้เป็นทนายความเลขที่ 16546/29 ส.จ.2523, 2529, 2533 ส.ส. 2538

43. **นายวัฒนา เมืองสุข** ใบอนุญาตให้เป็นทนายความเลขที่ 12745/29 ประสบการณ์ ส.ส. 2539

44. **นายเจริญ คันธวงศ์** ใบอนุญาตให้เป็นทนายความเลขที่ 1844/29 ประสบการณ์ สมาชิกนิติบัญญัติแห่งชาติ 2516, ส.ส.2518, 2519, 2529, 2531, 2535/2, 2538 เลขานะการ รมต. ประจำสำนักนายกรัฐมนตรี 2519, รองเลขาธิการนายกรัฐมนตรี 2523, 2526 รมช. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ 2531-2533, รมว.กระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและการพลังงาน 2533, รมช.กระทรวงศึกษาธิการ 2538

45. **นายพีระพันธ์ สาลีรัฐวิภาค** ใบอนุญาตให้เป็นทนายความเลขที่ 9017/29 ประสบการณ์ ที่ปรึกษา รมว.ศึกษาธิการ 2535-2536 ที่ปรึกษา รมว.ยุติธรรม 2536-2538 ส.ส.2539

46. **นายนพดล ปัทมะ** ใบอนุญาตให้เป็นทนายความเลขที่ 5271/29 ประสบการณ์เลขานุการผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎร, ส.ส.2539

47. **นายธนเทพ ทิมสุวรรณ** ใบอนุญาตให้เป็นทนายความเลขที่ 4671/29 ประสบการณ์ ส.จ.เลย ส.ส.2539

48. **นายปิยะณัฐ วัชราภรณ์** ใบอนุญาตให้เป็นทนายความเลขที่ 7834/29 ประสบการณ์ ส.ส.2518, 2519, 2522, 2526, 2522, 2529, 2531, 2535/1, 2535/2, 2538 เลขานุการ รมว.กระทรวงศึกษาธิการ 2518, เลขานุการ รมว.ทบวงมหาวิทยาลัย 2519 รมว.กระทรวงสาธารณสุข 2534, รมต.ประจำสำนักนายกรัฐมนตรี 2535, รองประธานสภาผู้แทนราษฎร 2526

49. **นายรักเกียรติ สุขธนะ** ใบอนุญาตให้เป็นทนายความเลขที่ 10593/29 ประสบการณ์ ส.ส. 2526, 2529, 2531, 2535/1, 2535/2, 2538 เลขานุการ รมว.กระทรวงวิทยาศาตร์เทคโนโลยีฯ 2531, รมช.กระทรวงสาธารณสุข 2535

รายชื่อผู้ประกอบวิชาชีพทนายความที่มีบทบาทในการปฏิรูปการเมืองการปกครอง ในฐานะสมาชิกวุฒิสภา

1. นายการุณ ใสงาม ใบอนุญาตให้เป็นทนายความเลขที่ 284/2529
2. นายแคล้ว นรปติ ใบอนุญาตให้เป็นทนายความเลขที่ 1150/2529
3. นายคำนวณ ชโลปถัมภ์ ใบอนุญาตให้เป็นทนายความเลขที่ 1100/2929
4. นายชุมพล ศิลปอาชา ใบอนุญาตให้เป็นทนายความเลขที่ 566/2536
5. ร.ต.ท.เชาวริน ลัทธศักดิ์ศิริ ใบอนุญาตให้เป็นทนายความเลขที่ 3116/2529
6. นายเด่น โต๊ะมีนา ใบอนุญาตให้เป็นทนายความเลขที่ 3874/2529
7. นายทองใบ ทองเปาด์ ใบอนุญาตให้เป็นทนายความเลขที่ 4368/2529
8. นายนิคม เชาว์กิตติโสภณ ใบอนุญาตให้เป็นทนายความเลขที่ 5552/2529
9. นายนกินทร ศรีสรรพางค์ ใบอนุญาตให้เป็นทนายความเลขที่ 5376/2529
10. นายนิตินัย นาครทรรพ ใบอนุญาตให้เป็นทนายความเลขที่ 2131/2531
11. นายนิพนธ์ วิสิษฐ์ยุทธศาสตร์ ใบอนุญาตให้เป็นทนายความเลขที่ 5667/2529
12. นายนิเวศ พันธ์เจริญจรกุล ใบอนุญาตให้เป็นทนายความเลขที่ 5817/2529
13. นายบรรฑูรย์ เกริกพิทยา ใบอนุญาตให้เป็นทนายความเลขที่ 5953/2529
14. นางสาวบุษรินทร์ ติยะไพรัช ใบอนุญาตให้เป็นทนายความเลขที่ 6387/2529
15. นายประเกียรติ นาสิมมา ใบอนุญาตให้เป็นทนายความเลขที่ 7323/2529
16. นายพนัส ทัศนียานนท์ ใบอนุญาตให้เป็นทนายความเลขที่ 79/2531
17. นายพิชัย ขำเพชร ใบอนุญาตให้เป็นทนายความเลขที่ 862/25295
18. นายพิเชฐ พัฒนโชติ ใบอนุญาตให้เป็นทนายความเลขที่ 8939/2529
19. นายมนู วณิชชานนท์ ใบอนุญาตให้เป็นทนายความเลขที่ 9904/2529
20. นายมนัส รุ่งเรือง ใบอนุญาตให้เป็นทนายความเลขที่ 9964/2529
21. นายระวี กิ่งคำวงศ์ ใบอนุญาตให้เป็นทนายความเลขที่ 501/2529
22. นายวงศ์พันธ์ ณ ตะกั่วทุ่ง ใบอนุญาตให้เป็นทนายความเลขที่ 964/2529
23. นายวิชิต พูลลาภ ใบอนุญาตให้เป็นทนายความเลขที่ 11511/2529
24. นายวิสิษฐ์ เตชะธีราวัฒน์ ใบอนุญาตให้เป็นทนายความเลขที่ 2283/2533
25. นายวีระศักดิ์ จินารัตน์ ใบอนุญาตให้เป็นทนายความเลขที่ 12643/2529
26. นายสมบัติ วรามิตร ใบอนุญาตให้เป็นทนายความเลขที่ 14192/2529
27. นายสราวุธ นิยมทรัพย์ ใบอนุญาตให้เป็นทนายความเลขที่ 14979/2529

28. นายสัก กอแสงเรือง ใบอนุญาตให้เป็นทนายความเลขที่ 17219/2529
29. นายสันติภาพ อินทรพัฒน์ ใบอนุญาตให้เป็นทนายความเลขที่ 17355/2529
30. นายสุรชัย ดนัยตั้งตระกูล ใบอนุญาตให้เป็นทนายความเลขที่ 16544/2529
31. นายสุรสิทธิ์ ฉัตรชัยเดช ใบอนุญาตให้เป็นทนายความเลขที่ 16544/2529
32. นายเสรี สุวรรณภานนท์ ใบอนุญาตให้เป็นทนายความเลขที่ 17581/2529

รายชื่อผู้ประกอบวิชาชีพทนายความที่มีบทบาทในการปฏิรูปการเมืองการปกครอง ในฐานะสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ

1. นายเกษม ศิริสัมพันธ์ ใบอนุญาตให้เป็นทนายความเลขที่ 19433/2529 สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หลายสมัย กรรมาธิการพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญ 2517 รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย 2522-2523 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ 2524-2526

2. นายครรชิต สุขุมมินท ใบอนุญาตให้เป็นทนายความเลขที่ 129/31 ประธานคณะอนุกรรมการสภาทนายความประจำจังหวัดอุทัยธานี, ประธานอนุกรรมการโครงการเผยแพร่ความรู้ทางกฎหมายและพัฒนาประชาธิปไตยประจำจังหวัดอุทัยธานี

3. นายแคล้ว นรปติ ใบอนุญาตให้เป็นทนายความเลขที่ 1150/29 เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 8 สมัย ตั้งแต่ 2495-2528 สมัครรับเลือกตั้ง 10 ครั้ง เป็นผลสำเร็จได้เป็น ส.ส.8 ครั้ง ไม่ได้ 2 ครั้ง เป็นสมาชิกสภาเทศบาลเมืองขอนแก่นและสมาชิกสภาจังหวัดขอนแก่น

4. นายจำนงค์ พิณสาย ใบอนุญาตให้เป็นทนายความเลขที่ 1395/29 หัวหน้าสำนักงานทนายความจำนงค์พิณสายและเพื่อน ผู้แทนสมาคมทนายความแห่งประเทศไทย ปี 2528-2530 ประธานอนุกรรมการสภาทนายความจังหวัดปราจีนบุรี ปี 2531 อดีตอุปนายกสมาคมศิษย์เก่าโรงเรียนปราจิณราษฎรบำรุง จังหวัดปราจีนบุรี กรรมการรับแจ้งเหตุ องค์กรกลางจังหวัดปราจีนบุรี ปี 2538

5. นายชานนท์ สุวสิน ใบอนุญาตให้เป็นทนายความเลขที่ 2525/29 รองกรรมการผู้อำนวยการสายงานกฎหมายและตรวจสอบภายในกลุ่มบริษัท ชินวัตร คอมพิวเตอร์ แอนด์ คอมมิวนิเคชั่นส์ จำกัด (หมาชน) อดีตเคยดำรงตำแหน่งประจำสำนักนายกรัฐมนตรี

6. นายถาวร จันทร์สม ใบอนุญาตให้เป็นทนายความเลขที่ 3995/29 เป็นกรรมการสภาทนายความภาค 3 เป็นกรรมการสมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชนจังหวัดบุรีรัมย์ เป็นกรรมการโครงการ "โรงพักของเรา" ของตำรวจภาค 3 เป็นกรรมการมูลนิธิธรรมศาสตร์บุรีรัมย์ เคยเป็นประธานฝ่ายรับแจ้งเหตุองค์กรกลางภาค 3

7. นายทองใบ ทองเปาด์ ใบอนุญาตให้เป็นทนายความเลขที่ 4368/29 ประธานสภาสิทธิมนุษยชนแห่งภูมิภาคเอเชีย ได้รับรางวัลแมกไซไซ สาขาบริการประชาชนในฐานะที่ใช้กฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพและเที่ยงธรรม

8. นายธีรศักดิ์ กีฬา ใบอนุญาตให้เป็นทนายความเลขที่ 1312/35 สมาชิกสภาอุตสาหกรรมจังหวัดอุบลราชธานี, วิทยากรด้านกฎหมาย ประจำศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน จังหวัดอุบลราชธานี

9. นายนัจมุดดีน อูมา ใบอนุญาตให้เป็นทนายความเลขที่ 2320/32 สมาชิกสภาจังหวัดนราธิวาส ปี 2533, ส.ส.จังหวัดนราธิวาส 2535/1 กรรมาธิการทหาร สภาผู้แทนราษฎร, กรรมาธิการวิสามัญแก้ไขปัญหาผู้ไปแสวงบุญ ณ นครเมกกะ ประจำสำนักนายกรัฐมนตรี

10. นายนิตินัย นาครทรรพ ใบอนุญาตให้เป็นทนายความเลขที่ 2131/31 สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 3 สมัย, สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ

11. นายนิเวศ พันธ์เจริญวรกุล ใบอนุญาตให้เป็นทนายความเลขที่ 5817/29 ที่ปรึกษากฎหมายระหว่างประเทศและการลงทุนของหลายบริษัทที่เข้ามาลงทุนในประเทศไทย อาทิบริษัท ซีเกสท เทคโนโลยี วอลโว่ เป็นต้น อาจารย์พิเศษ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง กรรมการที่ปรึกษากองทุนรวมธนภูมิ กรรมการบริหารบริษัทที่ปรึกษากฎหมายเซนเลอร์และทองเอก กทม.

12. นายประชุม ทองมี ใบอนุญาตให้เป็นทนายความเลขที่ 6742/29 ผู้บรรยายวิชาว่าความของสมาคมทนายความ ผู้บรรยายวิชาว่าความของสภาทนายความ ผู้บรรยายหลักสูตรทบทวนการสอบสวนรุ่น 1 ถึงรุ่น 9 ของสถาบันข้าราชการตำรวจระหว่างปี 2528-2532 วิทยากรผู้บรรยายโครงการพัฒนาบุคคลสายสอบสวนระดับรองผู้กำกับการและสารวัตรหัวหน้างานสอบสวน กองบัญชาการตำรวจนครบาล

13. นายประวิทย์ เจนวีระนนท์ ใบอนุญาตให้เป็นทนายความเลขที่ 7075/29 ประสบการณ์ประธานสภาจังหวัดกาญจนบุรี สมาชิกสภาเทศบาล เมืองกาญจนบุรี เลขาธิการหอการค้าจังหวัดกาญจนบุรี ประธานอนุกรรมการสภาทนายความประจำจังหวัดกาญจนบุรี ที่ปรึกษารัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย

14. นางปราณี วชิราศรีศิริกุล ใบอนุญาตให้เป็นทนายความเลขที่ 1790/31 ประสบการณ์อาจารย์สอนกฎหมายที่วิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตพิษณุโลก อาจารย์สอนกฎหมายภาษีอากร ที่โรงเรียนพาณิชย์การวิทยาลัยนครสวรรค์ กรรมการชมรมไอเมทสตรีและสมาชิกหอการค้าจังหวัดพิษณุโลก กรรมการไอเมทสตรีเชียงใหม่

15. นายพนัส ทัศนียานนท์ ใบอนุญาตให้เป็นทนายความเลขที่ 9539/29 ประสบการณ์อัยการพิเศษประจำกรม (เคยเป็นผู้ช่วยอัยการจังหวัดตาก) คณบดีคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ที่ปรึกษากรรมาธิการสิ่งแวดล้อมของวุฒิสภา กรรมาธิการกฎหมายและกรรมาธิการผู้ทรงคุณวุฒิ คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ เป็นผู้ยกร่าง พ.ร.บ.ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมฯ พ.ศ.2535

16. นายพินิจ อัศวโกวิทกรณ์ ใบอนุญาตให้เป็นทนายความเลขที่ 8693/29 สมาชิกสภาจังหวัดกระบี่ 2 สมัย 2528-2533 และ 2535-2538 ประธานสภาจังหวัดกระบี่ตั้งแต่ 2535-2538

ทรงคุณวุฒิเลือกจากประชาชนคณะกรรมการการประถมศึกษาจังหวัดกระบี่ ที่ปรึกษากิตติมศักดิ์ฝ่ายกฎหมายสหกรณ์ออมทรัพย์ครูกระบี่ จำกัด ทนายความคุรุสภาประจำจังหวัดกระบี่

17. นายพูนสวัสดิ์ พุทธศิริ ใบอนุญาตให้เป็นทนายความเลขที่ 9539/29 ประสบการณ์เคยเป็นสมาชิกสภาเทศบาล 2 สมัย ที่ปรึกษานักการเมืองท้องถิ่นทุกระดับ อดีตผู้อำนวยการเลือกตั้ง ส.ส., ส.จ., ส.ท. ในจังหวัดนครพนมทุกสมัยเลือกตั้ง เคยเป็นผู้แทนสมาคมทนายความประธานอนุกรรมการสภาทนายความจังหวัดนครพนมตั้งแต่เริ่มต้นปี 2532

18. นายไพบูลย์ ชมาฤกษ์ ใบอนุญาตให้เป็นทนายความเลขที่ 9324/29 คณะอนุกรรมการสภาทนายความประจำจังหวัดอุบลราชธานี ผู้แทนสมาคมทนายความแห่งประเทศไทย ประจำจังหวัดอุบลราชธานี ผู้บรรยายกฎหมายรัฐธรรมนูญโรงเรียนปทุมวิทยากร

19. นายสมรรค ศิริจันทร์ ใบอนุญาตให้เป็นทนายความเลขที่ 19578/29 อดีต ส.ส. 3 สมัย 2522,2524,2526 อดีตรองประธานสภาคนที่ 1 (2526) พ.ศ.2523 เป็นกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาร่าง พ.ร.บ. พรรคการเมือง พ.ศ.2523 เป็นกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาศึกษาและแก้ไขกฎหมายรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2524 เป็นกรรมาธิการวิสามัญยกร่างและแก้ไขกฎหมายรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2526 เป็นกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาปรับปรุงกฎหมายเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2539 ได้รับแต่งตั้งรวมเป็นคณะกรรมการปฏิรูปการเมือง

20. นายสวัสดิ์ คำประกอบ ใบอนุญาตให้เป็นทนายความเลขที่ 19608/29 ประสบการณ์สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 15 สมัย, สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ, กรรมาธิการร่างรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2521, กรรมาธิการร่างรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2534, รมว. และ รมช. หลายกระทรวง

21. นายสุทธินันท์ จันทระ ใบอนุญาติให้เป็นทนายความเลขที่ 15674/29 ทนายความและให้ความรู้ทางกฎหมายกับประชาชนประกอบอาชีพด้านส่งเสริมการตลาด เน้นการเข้าพบประชาชนขณะนี้จัดรายการวิทยุภาค เอฟ เอ็ม รูปแบบรายการรณรงค์การรักสิ่งแวดล้อมและส่งเสริมให้คนทำความดี คลื่น เอ เอ็ม 1107 ออกอากาศทั่วประเทศ เป็นกรรมการจัดงานวันแม่แห่งชาติ ณ สวนอัมพร

22. นายเสรี สุวรรณภานนท์ ใบอนุญาตให้เป็นทนายความเลขที่ 17581/29 เป็นผู้แทนสภาทนายความร่าง พ.ร.บ. แก้ไข ป.วิแพ่ง ที่กระทรวงยุติธรรม เป็นผู้แทนสภาทนายความร่าง พ.ร.บ. แก้ไข ป.วิ.อาญา ที่สำนักงานกฤษฎีกา เป็นผู้แทนสภาทนายความร่าง พ.ร.บ.ตั้งศาลปกครองที่สำนักงานกฤษฎีกา เป็นผู้แทนสภาทนายความร่าง พ.ร.บ.ข่าวกรองของราชการ ของคณะกรรมาธิการรัฐสภา เป็นอนุกรรมการพิจารณาข้อกฎหมายด้านเศรษฐกิจการคลัง และการส่งเสริมอาชีพประจำกรุงเทพมหานคร

23. นายเหม สุไลมาน ใบอนุญาตให้เป็นทนายความเลขที่ 17813/29 เป็นประธานคณะกรรมการที่ปรึกษาศูนย์อำนวยการบริหารชายแดนภาคใต้ ปี 2524 ถึงปัจจุบัน ได้รับโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเป็นสมาชิกวุฒิสภา ปี 2518 ได้รับโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเป็นสมาชิกสภาปฏิรูปการปกครองแผ่นดินปี 2519 ได้รับโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเป็นสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติปี 2521 ได้รับโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเป็นสมาชิกวุฒิสภา ปี 2522-2528

24. นายเหลื่อม พันธ์ฤกษ์ ใบอนุญาตให้เป็นทนายความเลขที่ 17817/29 สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 4 สมัย ประธานสภาจังหวัดสุรินทร์ เทศมนตรีเทศบาลเมืองสุรินทร์

25. นายอุทัย พิมพ์ใจชน ใบอนุญาตให้เป็นทนายความเลขที่ 18969/29 ประสบการณ์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 8 สมัย, ประธานรัฐสภา, รมช.กระทรวงคมนาคม, รมช.กระทรวงยุติธรรม, รมช.กระทรวงพาณิชย์, หัวหน้าพรรคก้าวหน้า, พรรคเอกภาพ

โครงการช่วยเหลือประชาชนทางกฎหมาย
สำหรับเงินอุดหนุนจากรัฐบาล ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2544
โดย สภาทนายความ

หลักการและเหตุผล

โดยที่พระราชบัญญัติทนายความพ.ศ. 2528 มาตรา 7 (5) ประกอบมาตรา 76,77,78 และมาตรา 79 กำหนดให้สภาทนายความมีหน้าที่ส่งเสริม ช่วยเหลือ แนะนำ เผยแพร่ และให้การศึกษาแก่ประชาชนในเรื่องที่เกี่ยวกับกฎหมาย สภาทนายความได้ดำเนินการตามหลักการนี้ตลอดมา โดยพยายามขยายขอบข่ายงานให้กว้างขวาง และมีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งมาตรา 78 กำหนดให้สภาทนายความช่วยเหลือประชาชนทางกฎหมาย คือ ให้คำปรึกษาหรือแนะนำเกี่ยวกับกฎหมาย ช่วยเรื่องการร่างนิติกรรม สัญญา และช่วยจัดหาทนายความว่าต่างแก้ต่าง สภาทนายความได้ดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ดังกล่าวมาอย่างต่อเนื่อง

การดำเนินงานจนถึงปัจจุบัน สามารถขยายพื้นที่การปฏิบัติงานให้ความช่วยเหลือประชาชนทางกฎหมายออกไปอีกหลายจังหวัด เกือบครอบคลุมพื้นที่ทั่วประเทศ และได้ปรับปรุงแนวทางเพื่อรองรับความต้องการของประชาชนที่เพิ่มขึ้น โดยขณะนี้ มีโครงการที่ปฏิบัติงานอยู่ในปัจจุบัน 6 โครงการ คือ

1. โครงการช่วยเหลือประชาชนฝ่ายคดี
2. โครงการเผยแพร่ความรู้ทางกฎหมาย
3. โครงการทนายความอาสาประจำส่วนราชการ
4. โครงการพัฒนาวิทยากรและวิชาการ
5. โครงการสภาทนายความพิทักษ์สิ่งแวดล้อม
6. โครงการสำนักงานสิทธิมนุษยชน

ซึ่งแต่ละโครงการต่างมีวัตถุประสงค์ เป้าหมาย,รายละเอียดการดำเนินงาน มุ่งเน้นเป็นการเฉพาะ แตกต่างกันออกไป

เพื่อส่งเสริมและคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพของบุคคล สภาทนายความได้ขยายงานเพื่อรองรับภารกิจของทนายความตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญของราชอาณาจักรไทย เพิ่มเติมอีกดังนี้

1. ดูแลให้มีการปฏิบัติตามกฎหมายคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 4,26,28 และ 75

2. จัดทนายความให้คำปรึกษาแก่ผู้ต้องหาในชั้นสอบสวนในคดีอาญาตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 241 วรรคสอง

3. จัดทนายความว่าความให้ผู้ต้องหา หรือจำเลยในคดีอาญา รวมทั้งการให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายในคดีแพ่ง ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 242

4. ส่งเสริมให้ชุมชนอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น การจัดการ การบำรุงรักษาและใช้ประโยชน์ จากทรัพยากรธรรมชาติ ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 46

<u>วัตถุประสงค์</u>

1. เพื่อช่วยเหลือประชาชนผู้ยากไร้ และไม่ได้รับความเป็นธรรมทางกฎหมาย โดยการรับเป็นทนายความว่าต่างแก้ต่าง

2. เพื่อเผยแพร่ความรู้ทางกฎหมายแก่ประชาชนทั่วไปทุกกลุ่มสาขาอาชีพทั่วประเทศ ให้มีความรู้ความเข้าใจในกฎหมายเบื้องต้น เพื่อนำไปปรับใช้ได้ถูกต้อง และป้องกันการถูกเอาเปรียบจากผู้อื่น รวมทั้งความเข้าใจ การดำเนินคดี และขั้นตอนต่าง ๆในกระบวนการยุติธรรม ตามที่จำเป็น

3. เพื่อให้คำปรึกษา แนะนำ ทางด้านกฎหมายแก่ประชาชนทั่วไป โดยมีทนายความประจำ ณ ที่ทำการสภาทนายความ ศาล สถานีตำรวจ เรือนจำของกรมราชทัณฑ์บางแห่ง และชุมชนแออัด รวมทั้งตามที่หน่วยราชการที่ขอความร่วมมือทั่วประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในคดีอาญา จำเป็นจะต้องมีทนายความเข้าเวรให้บริการ เพื่อพร้อมที่จะไปปฏิบัติหน้าที่ให้คำปรึกษาแก่ผู้ต้องหาในชั้นสอบสวน ได้ทุกที่ทำการของสถานีตำรวจในทุกท้องที่ทั่วประเทศตลอด 24 ชั่วโมง ทั้งนี้ เพื่อให้สอดคล้องกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

4. เพื่อให้ความคุ้มครองสุขภาพอนามัยของประชาชน และให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ได้รับการชดเชยอย่างเป็นธรรม ทั้งยังเสนอแนะปัญหากฎหมายสิ่งแวดล้อมแก่หน่วยงานของรัฐ หรือผู้ที่เกี่ยวข้องในการแก้ไขปัญหามลภาวะและสิ่งแวดล้อมที่ไม่เหมาะสม

5. เพื่อเสริมสร้างและพัฒนาประสิทธิภาพวิชาการของทนายความและผู้ประกอบวิชาชีพกฎหมายให้ก้าวหน้าทันสมัยต่อวิทยาการสมัยใหม่ และจัดอบรมวิทยากร ทนายความ ในการเผยแพร่ความรู้ทางกฎหมายแก่ประชาชนในระดับต่าง ๆ ในท้องถิ่น และสามารถประชาสัมพันธ์โครงการให้เข้าถึงประชาชนมากที่สุด พร้อมทั้งสนองนโยบายของสภาทนายความ และของรัฐบาลให้ได้ประโยชน์สูงสุด

เป้าหมายการดำเนินงาน

1. โครงการช่วยเหลือประชาชนฝ่ายคดี

- ให้ความช่วยเหลือทางคดี โดยจัดทนายความว่าต่างแก้ต่าง จำนวน 2,500 คดี
- ให้คำปรึกษา แนะนำ ทางกฎหมายเฉพาะที่สำนักงานส่วนกลางจำนวน 15,000 เรื่อง

2. โครงการเผยแพร่ความรู้ทางกฎหมาย

จัดโครงการเผยแพร่ความรู้ทางกฎหมายแก่ประชาชนกลุ่มสาขาอาชีพต่าง ๆ ทั่วประเทศ 400 โครงการ จำนวนประชาชนที่คาดว่าจะได้รับการอบรมความรู้ทางกฎหมายเบื้องต้น จำนวน 120,000 คน

3. โครงการทนายความอาสาประจำส่วนราชการ

จัดทนายความปฏิบัติงานให้คำปรึกษา แนะนำปัญหากฎหมายแก่ประชาชน ณ สถานที่ต่าง ๆที่กำหนด 40 แห่ง รวม 31 จังหวัด จำนวนทนายความ 600 คน จำนวนประชาชนที่คาดว่าได้รับคำปรึกษา แนะนำ จำนวน 1.3 แสนคน

4. โครงการพัฒนาวิทยากรและวิชาการ

จัดการอบรมและเสริมสร้างประสิทธิภาพการเป็นวิทยากรแก่ทนายความทั่วประเทศ ประมาณ 2,000 คน รวมทั้งการผลิตเอกสารทางวิชาการ

5. โครงการสภาทนายความพิทักษ์สิ่งแวดล้อม

เผยแพร่ความรู้ทางกฎหมายด้านสิ่งแวดล้อมแก่ประชาชนทั่วประเทศ และให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ที่ได้รับผลกระทบจากสิ่งแวดล้อมแก่ประชาชน หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องประมาณ 3,000 คน

6. โครงการสำนักงานสิทธิมนุษยชน

จัดทนายความให้คำปรึกษาและช่วยเหลือในกรณีมีการละเมิดสิทธิมนุษยชนรวมตลอดถึงการคุ้มครองสิทธิผู้บริโภค โดยจัดวิทยากรบรรยายความรู้ทางกฎหมายในสาขานี้ให้กับโรงเรียน สถาบันการศึกษา ในปีงบประมาณนี้ประมาณ 30 แห่ง คาดว่ามีผู้ขอรับความช่วยเหลือใช้บริการให้คำปรึกษาตลอดจนร่วมฟังคำบรรยาย ประมาณ 4,000 คน

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ นายวันชัย สอนศิริ

การศึกษา - นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ประวัติการทำงาน

- เลขาธิการสภาทนายความ
- รองเลขาธิการสภาทนายความ
- สมาชิกสภาเขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร

ตำแหน่งปัจจุบัน

- เลขาธิการสภาทนายความ